

ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΘΑΣΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΘΩΜΑ·Γ·ΔΗΣ (1904-1916)

Τάσος Ἀθ. Γριτσόπουλος

ΓΕΝΙΚΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ἡ Αὐτοδιοικήσις πολὺ σωστὰ θεωρεῖται ὡς σπουδαία κατακτησις τοῦ ὑπὸ δουλείαν ἑλληνισμοῦ. Βεβαίως συνέβαλε πρῶτος ὁ κατακτητῆς γιὰ τὴν δημιουργία τοῦ μεγάλου αὐτοῦ θεσμοῦ, γιὰτὶ ἐπέδιωσε νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ συμφέροντά του μέσῳ τοῦ ραγιᾶ, κυριώτατα δηλ. στὴν εἴσπραξι τῶν φόρων. Ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸ δαιμόνιο ἐξεμεταλλεύθη τὴν εὐκαιρία καὶ ἀπὸ ἀπλὰ ὄργανα ἐξυπηρετήσεως τοῦ κυριάρχου τῆς χώρας τὰ ἀνήγαγε σὲ θεσμό, πού ἐξελισσόμενος ἔλαβε εὐρύτερον χαρακτῆρα. Ἔτσι, μέσα σὲ καθεστῶς βαρειᾶς τυραννίας ἐφύτρωσε καὶ ἀνδρώθηκε ὄργανο πολιτικῆς βουλήσεως καὶ ἐκφράσεως¹.

Τὸ προνομιακὸν καθεστῶς πού ἐγκαθιδρύθηκε, ὡς γνωστόν, στὴ Θάσο καὶ καθὼς θὰ ἀναφερθοῦμε ἀναδρομικὰ εὐθύς παρακάτω, εἶχε τὴν δυνατότητα διὰ τῆς ἰδιόμορφης Αὐτοδιοικήσεως ν' ἀνακόπτη τὴν αὐθαιρεσία τοῦ κατακτητοῦ καὶ νὰ προασπίζῃ τὰ στοιχειώδη ἀνθρώπινα δικαιώματα τῶν ὑποδούλων κατοίκων καὶ τὴν ζωὴ των νὰ καθιστᾶ ὅσον τὸ δυνατὸν ὑποφερτὴ κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ ἀλλοθρήσκων κατακτητῶν. Ἡ ἐξωτερικῶς ὄρατὴ ἀποστολὴ τῆς Αὐτοδιοικήσεως ἦταν νὰ ρυθμίζῃ τὶς φορολογικὰς ὑποχρεώσεις τῶν ὑποδούλων ἔναντι τοῦ κατακτητοῦ, μονίμως ἀπαιτητικοῦ καὶ ἀνάληπτου, ἀλλ' ἐπίσης ἔργον τῆς Αὐτοδιοικήσεως ἦταν νὰ κρατᾶ σὲ ἰσορροπία τὶς σχέσεις μεταξὺ ὑποδούλων καὶ κυριάρχου, ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν σκλαβωμένων, διότι ναὶ μὲν κοινὴ μοῖρα ἔβανε τοὺς ραγιαδες, ἀλλὰ δὲν ἔπαψαν ποτὲ καὶ οἱ μεταξὺ των διαφορὲς οἰουδῆποτε τύπου.

1. *Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου*, Πῶς τὸ ὑπόδουλον ἑλληνικὸν ἔθνος ἐφθασε στὴν ἐνοπλὴ ἐξέγερσι τὸ 1821, Πανηγυρικὸς Λόγος, Πανεπιστήμιον Πατρῶν, Ἀθῆναι 1995, σσ. 14-16.

Ἀπέκειτο λοιπὸν στὴν Αὐτοδιοίκησι ν' ἀσκῆ ὅλα αὐτὰ τὰ χρέη καὶ ἄλλα παρεμφερῆ. Ἀνεδείχθησαν ἄρχοντες δραστήριοι, γιὰ νὰ γίνεταί πιὸ ἡμερῆ ἢ ζωῆ τῶν ὁμοεθνῶν των, μὲ τὸ νὰ φροντίζουν γιὰ τὸ γενικὸ καλὸ ἐντὸς τοῦ ἀποκλειστικὰ ἰδικοῦ των χώρου, μὲ ἔργα κοινῆς ὠφελείας καὶ πολιτισμοῦ, φυσικὰ ἔχι ἐρήμην τοῦ τόπου καὶ χωρὶς συμμετοχῆ τοῦ ὑπὸ δουλείαν λαοῦ. Ὁ καλῦτερος τρόπος λοιπὸν γιὰ νὰ προαχθῆ ὁ θεσμὸς τῆς Αὐτοδιοικήσεως ἦταν νὰ ἐκφράζεται ὠργανωμένος αὐτὸς ὁ λαὸς, δημιουργώντας ἕνα εἶδος πολιτικῆς κοινότητος, γιὰ τὴν διοίκησι τῆς ὁποίας εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ ἐκφρασθῆ ἐλεύθερα, ἐκλέγοντας τοὺς ἐκπροσώπους του². Κατὰ λόγον φυσικόν, ἀνέκυπτε αὐτομάτως τὸ πρόβλημα, ποῖοι θὰ ἦταν οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ λαοῦ, γιὰ νὰ ἔχουν καὶ τὸ ἀνάλογον κύρος.

Παρεμβάλλεται στὸ ἐξεταζόμενον θέμα ζήτημα, ποῦ ἔχει προφανῶς ἄμεση σχέση καὶ ἐξάρτησι ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξι τοῦ θεσμοῦ τῆς Αὐτοδιοικήσεως, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ζήτημα τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Καὶ τὸ ἐρώτημα ἐντοπίζεται στὴν Θάσο, ἂν δηλ. ὑπῆρχαν κοινωνικὲς τάξεις στὸ νησί. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι μέσα ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ Θασιακοῦ λαοῦ ἐξεχώριζαν μερικὰ πρόσωπα, ποῦ εἶχαν ἰκανότητες καὶ μποροῦσαν νὰ σταθοῦν ὑψηλότερα ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἐργαζομένους στὰ κτήματά των ἢ στὰ δάση ἢ ὅπου ἄλλοῦ, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς δημοσίας ζωῆς στὸ νησί ὑπῆρξε ἡ κυριώτερα αἰτία δημιουργίας ἡγέτιδος τάξεως, χαρακτηριστικὰ τῆς ὁποίας πρέπει νὰ ὑπῆρχαν τὰ δῶρα ποῦ τοὺς ἔδωκε ἡ φύσις καὶ τὰ αὐξήσε ἢ ζωῆ. Γιατὶ ἐχρησιμοποίησαν τίς ἰκανότητές των, ἔγιναν πλούσιοι ἴσως ἢ ἐμορφώθησαν ἢ κατ' ἄλλον τρόπο προωθήθησαν καὶ ἐπροτιμήθησαν ἀπὸ τὸν λαὸ γιὰ κοινοτικοὶ ἄρχοντες. Αὐτοὶ οἱ Θάσιοι, οἱ ὀλίγοι, οἱ ξεχωριστοί, καὶ ἄς ποῦμε χαρισματικοί, ἐπέπλευσαν καὶ ἀπετέλεσαν κάποτε τὴν ἡγέτιδα τάξι μέσα στὸ νησί. Κατ' ἀρχὴν γιὰ νὰ ἐπικρατήσουν πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι ἦσαν προσωπικότητες. Ἄν ὁ χρόνος, ἢ ζωῆ, οἱ περιστάσεις συνετέλεσαν στὸ νὰ προβληθοῦν ὡς ἠθικὲς προσωπικότητες καὶ νὰ μὴ διαφθαροῦν ἀπὸ τὴν φορὰ τῶν πραγμάτων, τοῦτο εἶναι διαφορετικὸν ζήτημα.

Ἡ Π ρ ο σ ω π ο γ ρ α φ ί α. Δὲν προτίθεμαι νὰ ἐξετάσω, ἂν οἱ ἄρχοντες τῆς Θάσου κάθε καιροῦ ἦσαν πλούσιοι πρὶν πολιτευθοῦν ἢ ἐπλούτισαν κατὰ τὴν ἄσκησι τοῦ ἀξιώματος, διότι τὰ ὑπ' ὄψιν μου στοιχεῖα δὲν θεωρῶ ἐπαρκῆ καὶ τὸ ζήτημα χρειάζεται πιὸ ἐντατικὴ ἔρευνα. Βεβαίως τὴν ἱστορίαν ἐνὸς τόπου δὲν γράφουν μόνον οἱ ἄρχοντες ἀλλ' ὅλοι οἱ κάτοικοι ὡς πρό-

2. Οἱ γενικὲς αὐτὲς εἰσαγωγικὲς σημειώσεις ἔχουν σχετικὴν ἀπόστασι ἰσχύος ἀπὸ τὸ ἄγραφο προνομιακὸ καθεστὸς τῆς Θάσου, καθὼς θὰ δοῦμε παρακάτω, ἀποτελοῦν ὅμως τὸ θεμέλιον τοῦ θεσμοῦ τῆς Αὐτοδιοικήσεως τῆς τουρκοκρατουμένης πατρίδας μας σὲ γενικὴ θεώρησι.

σωπα με παρουσία στην καθημερινή και τοπική και εθνική ζωή, εργαζόμενοι, δημιουργούντες οικογένεια, συμβιούχτες υπό τις συνθήκες που σκηνοθετεί η ζωή, αλλά και στρατευόμενοι στον φανερόν ή άφανη αγώνα του κοινωνικού βίου. Η Ιστορία, ως γνωστόν, παρακολουθεί τον άνθρωπο μέσα στην εξελικτική πορεία που διαγράφει η ζωή του, έφ' όσον είναι οργανωμένος σε πολιτική κοινότητα³, άλλ' η ζωή έχει γυρίσματα, μεταβάλλει μορφή και στις μεταβολές συμμετέχουν τα δρώντα πρόσωπα με ανάλογο ποσοστόν συμμετοχής.

Στην δημιουργία πολιτισμού μετέχουν όλιγον ή πολύ όλα τα άτομα, άλλ' ιδιάζουσα ή θέσις είναι εκείνων που ανάδεικνύονται σε προσωπικότητες. Οι άρχαιοι έδιδασκαν ότι το ιδανικόν που χαρακτηρίζει την ζωή για κάθε άνθρωπο είναι ν' ανάδειχθῆ σε προσωπικότητα αυτόνομη, που θα συντάσσεται με το σύνολον και θα ξεχωρίζη έφ' όσον θα έχη ήγετικές ικανότητες. Τις προσωπικότητες λοιπόν οιασδήποτε κατηγορίας παρακολουθεί ένας χωριστός κλάδος τῆς ιστορικῆς επιστήμης, ή Προσωπογραφία, ή όποία καταγράφει, εξετάζει και αξιολογεί όλα τα μετέχοντα στην δημόσια ζωή πρόσωπα. Το πρώτον στην εξεταζόμενη περίοδο τῆς Ιστορίας τῆς τουρκοκρατουμένης Θάσου είναι ό άρχων, που μπορεί να είναι άπλός πρόκριτος, δηλ. δημογέρων στον τόπο του, μπορεί ν' άνήκη στην δεύτερα βαθμίδα τῆς Αυτόδιοικήσεως, να εκπροσωπῆ ομάδα Κοινοτήτων ή και όλόκληρο το νησί, να είναι λοιπόν πρόεδρος του νησιού, ταυτόν είπειν ό κατοπινός δήμαρχος (περίπου).

Η άνακοίνωσίς μου άνήκει στην Θασιακή προσωπογραφία κατά κύριον λόγον και μέσα σ' αυτό το πλαίσιον θα κινηθῆ έν τόπω και χρόνω, αφού προηγουμένως γίνη μία άπαραίτητη άνδρομη στα Θασιακά πράγματα έξ έπόψεως διοικητικῆς, κοινωνικῆς και έξαρτήσεως άπό τον κατακτητή κατά τρόπον έντελώς προνομιακόν κατά την μετά την "Αλωσι τῆς ΚΠόλεως και έφεξῆς περίοδο. Άναγκαϊόν όμως είναι να γίνη ή δήλωσις ότι παρακολουθεΐται ή δρᾶσις τών προσώπων όλων, έφ' όσον δροῦν μέσα στον δημόσιον χῶρο, όχι άνεξαρτήτως, όσον γίνεται, τῆς ιδιωτικῆς του ζωῆς.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ἦ π ὀ τ ο ὕ ς Τ ο ὕ ρ κ ο υ ς ή Θάσος τελεί μετά την λῆξι τῶν πολεμικῶν συγκρούσεων με τούς Ένετούς κατά τὰ έτη 1457-1479. Η προσωρινή

3. Ός γνωστόν, κέντρον τῆς ιστορικῆς έρευνας είναι ό άνθρωπος, ό δημιουργός τῆς ζωῆς, παρακολουθούμενος πάντοτε μέσα στην γένεσι και έξελικτική πορεία του κράτους, ένῶ άτομον έξω τῆς οργανωμένης πολιτικῆς κοινότητος ούτε δρᾶ ούτε ένδιαφέρει. Βλ. Τάσου Άθ. Γριτσοπούλου, Ιστορία και Ζωή, Άθήναι 1993, σσ. 5-7, 33 κέξ.

Ρωσική κατοχή από 1770-1774, ύστερα από τὰ Ὀρλωφικά, δὲν ἔδωκε ιδιαίτερο χρώμα στὴν ζωὴ τοῦ νησιοῦ, πρᾶγμα ποὺ θὰ γίνῃ μετὰ 40ετίαν, ἀπὸ τὸ 1813, ὅποτε ὁ σουλτᾶνος Μαχμούτ Β' θὰ παραχωρήσῃ τὴν νῆσο στὸν Μεχμέτ Ἀλῆ τῆς Αἰγύπτου. Ὁ καθηγητῆς Ἀπ. Βακαλόπουλος χαρακτηρίζει τὸ φερμάνι τῆς παραχωρήσεως ὡς τὴν πλέον ἀξιόπιστη πηγὴ εἰδήσεων, ποὺ ρίχνει φῶς στὴν καθόλου Ἱστορία τῆς Θάσου. Ἡ βασικὴ αὐτὴ εἶδησις συμπληρώνεται μὲ παλαιότερα ἐξ ἴσου σημαντικὴ, ὅτι ὁ σουλτᾶνος Μαχμούτ Α' Γαζῆ (1730-1754) τὰ εἰσοδήματα τῆς Θάσου τ' ἀφιέρωσε στ' ἀγαθοεργὰ τοῦ ιδρύματα (Βιβλιοθήκη, Πτωχοκομεῖο), δηλ. τὰ κατέστησε βακούφια τῶν δύο ἱερῶν πόλεων Μέκκας καὶ Μεδίνας (τοῦ βακουφίου Χαραμείν-Μουχτερεμείν). Ἐπομένως ἡ Θάσος ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἦταν βακούφι ἱεροῦ ιδρύματος, γιὰ τὴν συντήρησι τοῦ ὁποῦ ἔχρησιμοποιοῦντο τὰ εἰσοδήματα ἀπὸ τὴν φορολογία, ἀλλ' ἀνῆκε στὴν κατηγορία τῶν μὴ ἀληθῶν βακουφίων, γιὰ τὴν συντήρησι τῶν ὁποίων παρεχωροῦντο δημόσιες γαῖες ἢ δημόσια εἰσοδήματα. Χαρακτηριστικὸν αὐτῶν ἦταν ὅτι ἦσαν προσωρινά, ὅτι ὑπήγοντο στὸ τουρκικὸ ὑπουργεῖο τῶν ἐβκαφίων, μὲ ρύθμισι τῶν νόμων τῆς πολιτείας⁴.

Ὑπὸ τὴν τουρκικὴ διοίκησι ἡ Θάσος ὑπήγετο στὸν μπέη Καβάλας καὶ εἶχε βοεβόδα. Ἀποτελοῦσε ιδιαίτερα φορολογικὴ περιφέρεια καὶ τὰ εἰσοδήματα τοῦ βακουφίου εἰσεπράττοντο μ' ἐκμίσθωσι (μουκατᾶς) στὸν πρῶτο σταυλάρχη, ποὺ ἐφρόντιζε νὰ χρησιμοποιοῦ ἔμπιστους καὶ ἰσχυροὺς προκρίτους καὶ νὰ παραδίδῃ στοὺς Τούρκους εἰσπράκτορες. Ὁ ἱστορικὸς τῆς Θάσου σημειώνει ὅτι δὲν ἦσαν σπάνιες περιπτώσεις προκρίτων μὲ κακὴ συμπεριφορὰ ἔναντι τῶν φορολογουμένων (ἄνιση κατανομή, διπλὴ εἴσπραξις, παράλειψις καταθέσεως ἢ καθυστέρησις στοὺς κρατικὸς ἐκπροσώπους), σὲ βαθμὸ ποὺ

4. Ἀποστ. Ε. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Θάσου, 1453-1912, Θεσσαλονίκη 1984, Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, ἀριθ. 64, σσ. 23 κέξ., 35 κέξ., (σσ. 175-182 ἡ γενικὴ βιβλιογραφία γιὰ τὸ νησί). Εἰδικώτερα ἄς σημειωθοῦν Σ. Μερτζίδου, Θασιακά, ἢτοι Ἱστορία τῆς νήσου Θάσου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων, Καβάλα 1911. Γ. Παπαευστρατίου, Ἱστορία τῆς νήσου Θάσου, Ἀλεξάνδρεια 1922. Γιὰ ἐξειδικευμένες ἐργασίες περὶ Θάσου, Θασίων καὶ Θασιακῶν ζητημάτων ὁ ἐνδιαφερόμενος παραπέμπει σὲ σειρά μελετῶν εἰδικῶν ἐρευνητῶν, ποὺ γερμίζουν τίς σελίδες τῶν τυπωμένων μὲ τὴν φιλότιμη φροντίδα τῆς Θασιακῆς Ἐνώσεως Καβάλας 9 μέχρι στιγμῆς τόμων τῶν «Θασιακῶν». Γιὰ τὴν τυπικὴ καὶ οὐσιαστικὴ διαφορὰ μεταξύ ἀληθῶν καὶ μὴ ἀληθῶν βακουφίων, τὰ παράπονα τῶν χωρικῶν καὶ τὴν συμπεριφορὰ τῶν ὀργάνων ἰδὲ στίς σσ. 48 κέξ. τοῦ συνοπτικοῦ ἀλλ' ἐμπεριστατωμένου μελετήματος Βακαλοπούλου. Γιὰ ὄλ' αὐτὰ πρβλ. τὴν ἀναλυτικὴ ἔκθεσι Δ. Κλωνάρη (8 Νοεμ. 1912) πρὸς τὸν Πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας κατέχω φωτοτυπία ἐκ παραχωρήσεως Κ. Χιόνη ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο Δρόσου καὶ θὰ χρησιμοποιήσω ἐν καιρῷ. Πρὸς τὸ παρὸν βλ. Ἀπ. Βακαλοπούλου, Γεγονότα στὴ Θάσο κατὰ τὴν συγκυριαρχία Τούρκων καὶ Αἰγυπτίων, «Θασιακά», 6 (1989), σσ. 39-43.

πέρα από τις διαμαρτυρίες τῶν ραγιάδων, νὰ καταφεύγουν πολλοὶ σὲ δανεισμούς με ὑπέρογκον τόκο ἢ καὶ νὰ ἐγκαταλείπουν τὸ νησί⁵. Μὲ ἄλλα λόγια, ὑπῆρχαν αὐθαιρέσιες τῶν τοπικῶν ἀρχόντων, ποὺ σχεδὸν τυραννικὰ φερόμενοι ἐπίεζαν τοὺς φορολογουμένους, τοὺς ὑπέβαλλαν σὲ ἀγγαρεῖες καὶ τοὺς ἄφηναν ἀπροστάτευτους ἀπὸ τὴν πλεονεξία τῶν κρατικῶν —Τούρκων— ὑπαλλήλων.

Συγκυριαρχία. Ἐξελικτικῶς ὀλίγον κατ' ὀλίγον σημειώνεται σ' ἐσχάτην ἀνάλυσι, ὅτι με τὴν μεταβολὴ τοῦ 1813 ἐδημιουργήθη συγκυριαρχία, δηλ. τουρκοαιγυπτιακὴ διοίκησης ποὺ διήρκεσε μέχρι τὸ 1902, με διακρινόμενες δύο χωριστὲς περιόδους:

α. 1813-1874, με διαμόρφωσι ἐνὸς πρωτοτύπου προνομιακοῦ κοινοῦ καθεστῶτος, μ' ἐλαφροτέρα φορολογία.

β. 1874-1902, με σταθεροποίησι ἀγράφου καθεστῶτος, ὅπου ἐξεφράζοντο τρεῖς ὑποτυπώδεις ἐξουσίες σὲ πολιτικὸν θεσμό, δηλ. νομοθετικὴ, διοικητικὴ καὶ δικαστικὴ, ἀλλὰ με μεταβολὴ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν Αἰγυπτίων.

Τυραννικὴ ἦταν ἡ διοικητικὴ μορφή στὸ σύστημα με ἀπόλυτον κυβερνήτη τοῦ Βακουφίου Θάσου ἓνα διοικητὴ πανίσχυρον, περιστοιχιζόμενον ἀπὸ πολυπρόσωπη ὁμάδα αὐλοκολάκων πάσης κατηγορίας, εἴτε Θασίους χριστιανούς εἴτε ὑπαλλήλους, ποὺ διώριζε ἡ αἰγυπτιακὴ ἐξουσία. Ὅλων διαμονὴ ἦταν στὴν Καβάλα, ἀλλ' ἀπὸ τὸ 1876 ὑπῆρχε καὶ τὸ βακουφικὸ κονάκι στὸ νησί. Φυσικὰ διεκρίνοντο τὰ ὄργανα τῆς ἐξουσίας. Σὲ κάθε Κοινότητα ὑπῆρχε ἀντιπρόσωπος τοῦ Διοικητοῦ, ὁ σούμπασης, βασικῶς με ἀστυνομικὰ καθήκοντα, ἀλλὰ μ' ἐξουσία αὐξημένη, διοικητικὸ ὄργανο. Ἐκπρόσωπος τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας ἦταν ὁ καδῆς-ἱεροδίκης. Ἀπὸ ἐλληνικὴ πλευρὰ ἐξελικτικῶς εἶχαν καθιερωθῆ διοικητικὰ —ἄς ὀνομασθοῦν— ὄργανα:

τσορμπατζῆς, δηλ. προεστός, δημογέρον, τοῦ ὁποῦ ἡ ἐκλογὴ ἐγίνετο ἀπὸ τὸν λαὸ μ' ἐλευθέρᾳ ἐκλογῇ, ἦταν πλούσιος, εἰσέπραττε τοὺς φόρους καὶ ἐπροστάτευε τὰ δίκαια τῶν χριστιανῶν.

δημογεροντία, με 5 μέλη γιὰ κάθε Κοινότητα, κατεῖχε τιμητικὸν ἀξίωμα μ' ἐνιαυσία θητεία.

μπὰς τσορμπατζῆς - Πρόεδρος, δηλ. ἀνώτερος ἀρχοντας τῆς νήσου, με ἔδρα τὴν πρωτεύουσα, ἰσόβιος, με σχεδὸν κληρονομικὸν ἀξίωμα. Τὸ θέμα μας ἀπαιτεῖ περαιτέρω ἀναδρομὴ στὰ διοικητικὰ⁶.

5. Ἀπ. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Θάσου, σσ. 48-49.

6. Ἐξέτασι καὶ ἐρμηνεία τοῦ ἀγράφου προνομιακοῦ πολιτεύματος τῆς Θάσου ἀπὸ 1813-1874 βλ. στοῦ Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Θάσου, σσ. 82 κέξ. Τοῦ αὐτοῦ, Ἀντιδράσεις Θασίων τὸ 1911 κατὰ τῆς ἐπιβολῆς νέων τουρκικῶν φόρων, «Θασιακά», τ. Θ' (1994-95), σσ. 67-68. Ἴδὲ τὴν μελέτη Περ. Βακουφάκη, Ἐνας Ὁδηγὸς Διοίκησης τῶν Κοινοτήτων τῆς Θάσου τοῦ 1886, «Θασιακά», τ. Β' (1985), σσ. 49 κέξ.

ΕΞΟΥΣΙΑ - ΠΡΟΣΩΠΑ

Ἔτη 1874-1902. Τὴν πολιτικὴ εἰκόνα τῆς Θάσου κατὰ τὰ ἔτη 1874-1902 σημαδεύει ἡ ἀνάπτυξις τοῦ φιλοβακουφικοῦ, δηλ. φιλοαίγυπτιακοῦ, κόμματος τῶν ὀπαδῶν τοῦ τότε προέδρου τοῦ νησιοῦ. Ἐδρα προέδρου καὶ αἰγυπτιακῶν Ἀρχῶν ἦταν ἡ Παναγιά καὶ ὁ Λιμὴν, ἐκεῖ ἦταν καὶ τμῆμα, ὅπου ἐπικρατοῦσε τὸ κόμμα, ἐνῶ τὸ ἀντιπολιτευτικὸ εἶχε τὴν δύναμί του στὴν Ποταμιά, στὸ Ραχῶνι, στὸ Μικρὸ Καζαβίτι καὶ ἔδρα στὸν Θεολόγο. Οὔτε τὰ κόμματα, οὔτε ἡ μεταξὺ των ἀντίθεσις ὠφέλησαν τὴν Θάσο, γιατί εὐρῆκε τὴν εὐκαιρία ἡ αἰγυπτιακὴ Κυβέρνησις νὰ περιορίσῃ κεκτημένα δικαιώματα τῶν κατοίκων, εἰσάγοντας μεταρρυθμίσεις δῆθεν χάριν στερεώσεως τοῦ προνομιακοῦ πολιτεύματος. Ὑπῆρχε κυρίαρχον σῶμα ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν ἐκπροσώπων τῶν Κοινοτήτων καὶ τὸν θεσμὸν αὐτὸν ὑπεβίβαζε ὁ διοικητὴς καὶ πρόεδρος τῆς Γεν. Συνελεύσεως σὲ τρόπο πού ἐφίμωνε τὴν βούλησι τοῦ σώματος.

Ὡς πρὸς τὰ θέματα δικαίου εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὸ 1874 τὸ 15μελὲς Γενικὸ Συμβούλιο, πού ἀπὸ τοὺς προεστοὺς τῶν χωριῶν ἐξέλεγε ἡ Γενικὴ Συνέλευσις. Ὁ θεσμὸς αὐτὸς εἶχε προκαλέσει διαμαρτυρίες καὶ ἀγανάκτησι τοῦ λαοῦ μὲ τίς ἀποφάσεις πού ἐξέδιδε. Ὁ κόσμος ἐζητοῦσε τὴν ἀπονομὴ δικαιοσύνης ἀπὸ τοὺς δημογέροντες. Δὲν ἱκανοποιήθη οὔτε μὲ τὴν ἴδρουσι Πρωτοδικείου τὸ 1885, γιατί ἐφηρμόζοντο οἱ τουρκικοὶ νόμοι⁷.

Τὸ προνομιακὸν καθεστῶς τῆς Θάσου ἐξέλιπε κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Περίοδον πλέον τῶν 20 ἐτῶν ἐκάλυψε στὸ νησί ὁ τελευταῖος Αἰγύπτιος διοικητὴς Ἀμπὰς Χιλμῆ, ἀπὸ 1892-1914. Ἡ ἐξέλιξις τῆς Αἰγύπτου σὲ ἀγγλικὸ προτεκτοράτο ἐπέφερε ἐπιδείνωσι τῆς καταστάσεως μὲ σειρὰ πιεστικῶν φορολογικῶν διατάξεων καὶ ἐξασθένησι τοῦ προνομιακοῦ κοινωνικοῦ συστήματος ἀπὸ τὰ θεμέλια. Τὰ ἀνεξέλεγκτα διοικητικὰ ὄργανα μόνον γι' αὐθαιρεσίες ἦσαν ἱκανά. Οἱ μουχτάρηδες τοῦ τουρκικοῦ νόμου ἀντικατέστησαν τοὺς προεστοὺς. Σταθμὸ στὴν γενικωτέρα Ἱστορία τῆς Θάσου ἀποτελεῖ τὸ 1902. Οἱ κάτοικοι ἀντεστάθησαν στὴν αὐθαίρετη καὶ χαριστικὴ ἐκμετάλλευσι τῶν δασῶν τῆς νήσου καὶ οἱ ἔντονεσ διαμαρτυρίες ἔλαβαν χαρακτῆρα δραματικόν⁸, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπανέλθῃ ἡ τουρκικὴ ἐξουσία ἀντὶ τῆς αἰγυ-

7. Κων. Ἀ. Βαβούσκου, Στοιχεῖα ἀπονομῆς δικαιοσύνης εἰς τὴν Θάσον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, «Θασιακά», τ. Θ' (1994-95), Πρακτικὰ Β' Συμποσίου Θασιακῶν Μελετῶν, σσ. 61 κέξ. Λαζ. Κομτζοπούλου, Ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης στὴ Θάσο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐξέγερσης τῶν κατοίκων τῆς κατὰ τῆς Αἰγυπτιοκρατίας (1894-1905), «Θασιακά», τ. Θ' (1994-1995), σ. 270. Γιὰ τὸ θέμα ἐπανέρχεται ὁ λόγος παρακάτω.

8. Φώτη Τριάρχη, Ἡ ἀφήγησι τοῦ Θασίτη ἀγωνιστῆ Ἀναστάση Κουμτζέλη γιὰ τὴν ἄγνωστη ἐξέγερσι τοῦ 1902 στὴ Θάσο, στὰ Πρακτικὰ τοῦ Α' Τοπικοῦ Συμποσίου «Ἡ

πτιακῆς. Διέρρευσαν ὀλίγα ἀκόμα ἔτη πιέσεων καὶ ἀνωμαλιῶν μέχρι τὴν 18 Ὀκτωβρίου 1912, ὅποτε ἀπὸ τὶς ναυτικὲς ἐπιχειρήσεις στὸ ΒΑ Αἰγαῖον ἀποβατικὸ ἄγλημα τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου ἐγινε δεκτὸ στὴν Θάσο μὲ ἀποθεωτικὴ ὑποδοχὴ. Ἡ Θάσος ἦταν ἐλευθέρα.

Προσωρινὸς διοικητὴς τῆς νήσου ἀνέλαβε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ναυτικοῦ ἀγῆματος Κωνσταντῖνος Μελλάς, ὁ ἀδελφὸς τοῦ μακεδονομάχου Παύλου Μελλά. Ἀπὸ ἀρχὲς Νοεμβρίου 1912 πρῶτος διοικητὴς διωρίσθη ὁ Βασίλειος Σκουρλέτης. Ἐπὶ τῆς νέας σκηνῆς παραμένουν τὰ πρόσωπα τοῦ βακουφίου, ὁ οἰκονομικὸς ἐπίτροπος Θάσου Κ. Μορφόπουλος, ὁ δήμαρχος Θάσου Γεώργιος Θωμαΐδης, παραμένουν οἱ προεστοδημογεροντίες, λειτουργοῦν οἱ Κοινότητες καὶ ὁ Δήμαρχος γίνεται κρικός συνδέσεώς των μὲ τὶς νέες Ἀρχὲς τῆς νήσου, γιὰ τὴν ἐξασφάλισι τῆς τάξεως τῆς ὁποίας στὶς ἀρμόδιες θέσεις των εὐρίσκονται ἢ διορίζονται ἀγροφύλακες, πολιτοφύλακες, ἀστυνόμος καὶ εἰρηνοδίκης⁹.

Ἀναζητήσις ἡγετικῶν στελεχῶν τῆς νήσου ἐπιβάλλεται χάριν πληρεστέρας παρουσιάσεως τοῦ παρόντος θέματος, στὸ ὅποιον κυριαρχεῖ ἡ μορφή τοῦ δημάρχου Θωμαΐδη καὶ δι' αὐτοῦ διευκολύνεται ἡ ἀναφορὰ ἀπὸ τὰ δρῶντα πρόσωπα καὶ τὰ φαινόμενα τῆς περιόδου τοῦ προνομιακοῦ καθεστῶτος στὰ χρόνια τῆς μεταβάσεως στὴν ἐλευθέρα πλέον νῆσο. Ἐγινε παραπάνω κάποιος λόγος γιὰ τὴν μορφή τοῦ Θασιακοῦ πολιτεύματος μὲ τὸ σύστημα τῶν Κοινοτήτων, τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν λοιπῶν διοικητικῶν ὀργάνων. Αὐτόχθων ἀρχων Θάσου, μὲ κληρονομικὸν ἀξίωμα ἰσόβιον ὁ μπάς τσορμπατζῆς, δηλ. ὁ πρόεδρος καὶ κανονικὸς ἐκπρόσωπος τόπου καὶ ἀνθρώπων, κεφαλὴ τῆς δημοσίας ζωῆς, ἔπρεπε νὰ διακρίνεται ὡς ἐκφραστὴς τῆς Αὐτοδιοικήσεως καὶ νὰ εἶναι προσωπικότης. Ἡ ἔρευνα στὸ σημεῖον αὐτὸ δὲν ἔχει προχωρήσει ἀρκετά, ὥστε νὰ συνταχθῇ λεπτομερὴς πίναξ τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν προσώπων καὶ τοῦ χρώματος τῆς προσφορᾶς των στὸ νησί.

Ἀπὸ τὰ συγκεντρωμένα στοιχεῖα προβάλλει πρῶτος πρόεδρος ἀπὸ τὸ 1813-1821 ὁ Χατζη-Γιώργης. Ἀκολουθοῦν ἄλλοι τέσσερις μὲ τελευταῖον τον Χατζη-Δημήτρη Χατζη-Κωνσταντινίδη, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ἐδραστηριοποιήθησαν τὰ δύο ἀντίπαλα πολιτικὰ κόμματα, κινούμενα ἀπὸ διαφορετικὲς κατευθύνσεις κομματικῶν συμφερόντων, μὲ κατάληξι νὰ προκληθοῦν στάσεις καὶ ν' ἀναγκασθῇ ἡ αἰγυπτιακὴ Κυβέρνησις νὰ καταργήσῃ τὸν

Καβάλα καὶ ἡ περιοχή της», σσ. 445 κέξ. Πρβλ. καὶ τὸ γραπτὸ σχετικὸν Ὑπόμνημα πρὸς τὸν καθηγητὴ Κ. Χιόνη τοῦ *Ἡλία Λαμπέρη*, Τὰ γεγονότα τοῦ 1902 στὴ Θάσο, «Θασιακά», τ. Α' (1984), σσ. 19 κέξ.

9. *Κων. Χιόνη*, Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Θάσου τὸ 1912 καὶ ἡ ἐγκατάστασις τῶν πρώτων ἀρχῶν, «Θασιακά», τ. Β' (1985), σσ. 17 κέξ.

θεσμό τοῦ προέδρου¹⁰. Ἐκφρασι τῆς βουλήσεως τῆς νήσου καὶ τῶν κατοίκων ἀπετέλεσε ἀργότερα ὁ Δήμαρχος.

Δὲν ἔχομε πλήρη ἐνημέρωσι γιὰ τὴν λειτουργία τῶν διοικητικῶν θεσμῶν, ποὺ ἀπαρτίζουσι τὸ ἐνιαῖον θέμα τῆς Αὐτοδιοικήσεως τῆς νήσου ὑπὸ τὴν ἰδιότυπη μορφή της καὶ τίς ἐκάστοτε μεταβολές. Ἀπὸ τὸ 1886 ἐμμέσως μαρτυρεῖται θεσμοθετημένη Ἀρχὴ Δημάρχου, ἀλλὰ λόγος γίνεται γιὰ δημάρχους ἀλλοῦ καὶ κατὰ καιροὺς σ' ἔγγραφα ποὺ ἔχω ὑπ' ὄψιν¹¹. Ἡ περίπτωσις ποὺ ἐξετάζω γιὰ τὸν δήμαρχο Γ. Θωμαΐδη φαίνεται πὼς περιέχει γενικωτέρας φύσεως ἀξίωμα δημάρχου ὅλης τῆς Θάσου μετὰ τὴν μεταβολὴ τοῦ 1902. Ἴσως ἡ τοπικὴ ἔρευνα ἀποκαλύψῃ τὴν καθιέρωσι τοῦ θεσμοῦ, τὴν δικαιοδοσία του καὶ τὴν διαμόρφωσί του κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ πλεον τοῦ θεσμοῦ.

ΘΩΜΑΪΔΕΣ ΤΩΝ ΜΑΡΙΩΝ

Στὴν καθόλου Θασιακὴ Ἱστορία διεκδικεῖ ξεχωριστὴ θέσι ὁ οἶκος Θωμαΐδη τῶν Μαριῶν. Τὰ στοιχεῖα τῆς σχετικῆς ἔρευνας δὲν εἰσχωροῦν σὲ ἀνάλογον βάθος, ἀλλὰ πάντως προφανές εἶναι ὅτι κάποιος Θωμᾶς θὰ ἦταν ὁ φυσικὸς γενάρχης τῆς οἰκογενείας, ὡς βαπτιστικὸν μάλιστα τὸ ὄνομα τοῦ «ἀπίστου» μαθητοῦ τοῦ Χριστοῦ ἐπαναλαμβάνεται στὴν ἐξάπλωσι τῶν Θωμαΐδων. Πρὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καταλαμβάνει χρονολογικῶς θέσι μαρτυρημένος Θωμᾶς, πρόκριτος Μαριῶν, δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ προὔπηρχε πάππος του ὁμώνυμος στὶς ἀρχές τοῦ ἰδίου αἰῶνος, ἂν μὴ καὶ πιὸ παλαιά. Μὲ περισσότερα στοιχεῖα τεκμηριώνεται ἡ οἰκογένεια Θωμαΐδου μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Θωμᾶ Δημήτριου (1840-1918), ποὺ ἀπὸ τὸν πατέρα του παρέλαβε τὴν πολιτικὴ σκυτάλη τῶν Μαριῶν. Στὰ Θασιακὰ πράγματα ἔχει παρουσία ὁ Δημήτριος Θωμαΐδης καὶ μεγαλυτέρα ὁ υἱὸς του Γεώργιος Θωμαΐδης. Ἄν καὶ ὁ λόγος στὸ παρὸν μελέτημα στρέφεται γύρω ἀπὸ τὸν τελευταῖο, ἀπαραίτητον εἶναι νὰ συνδεθῇ καὶ μὲ τὸν πατέρα ὁ υἱός, καίτοι θὰ γίνῃ ἀναφορὰ σὲ γνωστὰ τοῦ πατρικοῦ βίου στοιχεῖα.

Δ η μ ή τ ρ ι ο ς Θ ω μ ᾶ Θ ω μ α ῖ δ η ς πρόκριτος τῶν Μαριῶν φυσικὸν ἦταν νὰ ἀποκτήσῃ κάποια παιδεία ἀπὸ βεβαία πατρικὴ μέριμνα¹². Ἀπὸ

10. Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Θάσου, σσ. 93-100, 174.

11. Ἀναφορὰ στὸ ζήτημα καὶ στοιχεῖα μὲ μνεῖα τῆς λειτουργίας τοῦ θεσμοῦ τῆς Δημαρχίας, χωρὶς τὸ θέμα οὐσιαστικῶς νὰ διαφωτίζεται ἰδὲ στὴν ὑποσ. 32.

12. Χρησιμοποιοῦ τὴν ἐρευνητικὴ μελέτη Γιάννη Κ. Καραδρακόντη, Ὁ Δημ. Θωμαΐδης καὶ ἡ δράση του στὴ Θάσο κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα, «Θασιακά», τ. Θ' (1994-95), σσ. 229-236. Ἰδὲ Κ. Χιόνη, Ἀνέκδοτα δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα τῆς Θάσου, «Θασιακά», τ. Δ' (1987), σ. 104, Νο 15, ὅπου ἐπιστολὴ Δ. Θωμαΐδου πρὸς συγγενικὸν πρόσωπο ἀποκαλύπτει μετρίας παιδείας ἄνθρωπο. Ἡ ἐπιστολὴ ἐγράφη τὸ ἔτος 1877, ὅταν ὁ ἐπιστέλλων εἶχε

νεανική ηλικία επεδόθη στο εμπόριο, μάλιστα δασικῶν προϊόντων, ναυπηγήσιμης και οικοδομήσιμης ξυλείας. Ἀπὸ πατρικὴ κληρονομία και ἀτομικὴν εὐδοκίμησι κατέστη οἰκονομικῶς ἀνεξάρτητος. Ἐγινε και καλὸς οἰκογενειάρχης, ἀφοῦ σὲ ἡλικία 27 ἐτῶν συνῆψε γάμο με κόρη παλαιᾶς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας ἀπὸ τὸ Βουργάρο (Ραχῶνι). Ἀπὸ τὴν σύζυγον Σουσάνα ἀπέκτησε 6 τέκνα, ἀνά τρεῖς γιουὺς και θυγατέρες. Πρωτότοκος ἦταν ὁ Γεώργιος.

Σ τ ἄ δ ι ο ν, τὸ πολιτικόν, τοῦ Δημητρίου Θωμαΐδου καλύπτει ὀλόκληρη τεσσαρακονταετία, ἀπὸ ἡλικία 23 ἐτῶν μάλιστα, δηλ. ἀπὸ 1863-1902. Ὁμολογεῖται ἡ ἀναγνώρισις τῶν πρὸς τὶς Μαριῆς ὑπηρεσιῶν τοῦ Δ. Θωμαΐδου και ἀποδίδεται πρῶτον στὸ ζεστὸ ἐνδιαφέρον του, στὶς ἱκανότητες και ἐμπειρίες του και στὶς προσβάσεις ποὺ εἶχε πρὸς τὴν αἰγυπτιακὴ διοίκησι, δηλ. πρὸς αὐτὸν τὸν Μεχμέτ Ἀλῆ. Τοῦτο ὠφείλετο στὸν γνωστὸν παραδιδόμενον δεσμὸ τῆς οἰκογενείας Καραπαναγιώτη (τοῦ πενθεροῦ του) με τὸν Αἰγύπτιο μονάρχη. Ἡ κοινωνικὴ αὐτὴ θέσις τοῦ Δημητρίου Θωμαΐδου ἐπέτρεπαν φιλικὲς σχέσεις με ὑψηλὲς τουρκικὲς προσωπικότητες μέχρι ΚΠόλεως, Σμύρνης, Καΐρου. Ἐχαρακτηρίζετο ὡς εὐφυῆς, ἐνθουσιώδης, διπλωματικός, ἀγαπητὸς ὡς κυρ-Δημητρός, ὄχι σπάνια ὅμως και βίαιος, σκληρὸς και ἀπότομος¹³.

Ὁ προεστὸς κρίνεται ἀπὸ τὰ ἔργα του και γενικωτέρα περὶ αὐτοῦ κρίσις στὴν ἄσκησι τῶν καθηκόντων του στηρίζεται στὰ θετικὰ και ἀντιρρητικὰ στοιχεῖα τῆς δραστηριότητός του. Βεβαίως τὰ ἔργον τῶν ἀσχολουμένων με τὰ κοινὰ κατὰ τὴν περίοδο τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως εἶναι ἐπηρεασμένο ἀπὸ πολλὲς και γνωστὲς δυσκολίες. Καταγράφεται πρὸς ὄφελος κοινὸν τῶν κατοίκων τῶν Μαριῶν πρῶτον και ἀξιόλογον ἔργον τοῦ Δημ. Θωμαΐδη τὸ ὑδραγωγεῖο και ἡ τακτοποίησι δικτύου διανομῆς ὕδατος, παραλλήλως πρὸς ἀρδευτικὸ δίκτυο και ἀκόμη τὸ ὀδικὸ δίκτυο. Ἀναφέρεται πλῆθος περιπτώσεων με ἐπιτυχημένες ἐνέργειες τοῦ προεστοῦ Δ. Θωμαΐδη και κάτω ἀπὸ ἄλλα συναφῆ ἀξιώματα ποὺ κατέλαβε πρὸς ὄφελος τῶν Μαριῶν και εὐρύτερα τῆς Θάσου. Συνεργάζεται φιλικὰ με τὴν αἰγυπτιακὴ διοίκησι, ἀλλὰ πρωτοστατεῖ στὰ γεγονότα τοῦ 1885 και στὸ κίνημα ἀντικαταστάσεως τοῦ Αἰγυ-

ἡλικία 37 ἐτῶν, ἤμποροῦσε δὲ νὰ διατυπώνη σωστὰ τὰ διανοήματά του, ἀλλ' ἐντελῶς ἀνορθόγραφα. Στὶς Μαριῆς ὑπῆρχε σχολεῖο στὸ προαύλιο τοῦ ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν (τὰ κτίσματα ἦταν σύγχρονα τοῦ 1803), και ἐλειτουργοῦσε ἀπὸ τὸ 1850 περίπου, ἐνῶ νέο σχολεῖο Μαριῶν ἐκτίσθη τὸ 1877, διατηρούμενο μέχρι τὸ 1965. Κ. Χιόνη, Ἡ παιδεία στὴ Θάσο κατὰ τὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας, «Θασιακά», τ. Ζ' (1990-91), σσ. 433-434. Σχετικὲς εἰδήσεις ἀναφέρουν ὅτι ὁ Δ. Θωμαΐδης εἶχε ἐπιδείξει ζωηρὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν παιδεία τῆς πατρίδας του.

13. Γ. Κ. Καραδρακόντη, Ὁ Δημ. Θωμαΐδης, σσ. 218-219.

πτίου διοικητοῦ Θάσου 'Ιμπραήμ 'Ασαφῆ μπέη¹⁴.

'Η προσφορά ὑπηρεσίας τῶν προεστῶν βεβαίως ἦταν ἄμισθη, ἀλλὰ προσετὸς ἔμπορος, πού διέθετε πάντοτε μετρητὰ ἦταν σὲ θέσι καὶ νὰ δανείζη καὶ ν' αὐξάνη τὴν περιουσία του ποικιλοτρόπως. Γι' αὐτὸ σπανίως ἀναφέρεται προσετὸς ἀκτῆμων, μὲ πολυετῆ μάλιστα ἀποκλειστικὴ παρουσία. Δὲν ἐλέγχεται ἀσφαλῶς ἡ ἀπόκτησις περιουσίας, μαρτυρεῖται ὁμως¹⁵.

Τὰ ὄργα να, ὡς γνωστὸν, τῆς κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς παρουσίας τοῦ ὑπὸ δουλείαν ἑλληνισμοῦ, δηλ. αὐτὰ πού ἔδωκαν τὴν δύναμι τῆς ἐπιβιώσεως καὶ τῆς ἐνότητος τοῦ ἔθνους μὲ τὴν θρησκεία καὶ τὴν Αὐτοδιοίκησι, εἶχαν ὑποχρέωσι νὰ ἐγγυῶνται τὴν μόνιμη ὑποταγὴ στὸν κατακτητῆ, ὅπως διεγράφετο σ' αὐτὲς τὶς ἄγραφες διατάξεις τοῦ προνομίου. 'Επίσης γνωστὸν εἶναι ὅτι τὰ κεφάλια κληρικῶν καὶ προεστῶν ἦσαν πρόχειρα στὴν διάθεσι τοῦ κυριάρχου τῆς χώρας· ὑπάρχουν μάλιστα συγκεκριμένα ὀνόματα εἴτε δράσεως εἴτε δολοπλοκιῶν. Στὸ εἰδικὸ καθεστῶς τῆς Θάσου δὲν ἔχω πρόχειρα ὀνόματα μαρτύρων θρησκείας καὶ ἔθνους, σημασία ὁμως ἔχει ὅτι, καὶ ἂν ὑπῆρχε διάθεσις ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἀξιωματῶν, δὲν ἀπεδείχθη ἔκτασις ἐνεργειῶν μὲ δόλο ἢ παράβασιν συνειδήσεως, ἐνῶ ἀνθρώπινη εἶναι ἡ ἐπιδίωξις χλιδῆς.

Οἱ προεστοὶ λοιπὸν ποτὲ δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς γιὰ τὴν προσωπικὴ τους ζωὴ, μολονότι ἠγωνίζοντο γιὰ τὴν ζωὴ τῶν ἄλλων. 'Ο Δ. Θωμαΐδης ἐφυλακίσθη κατηγορούμενος γιὰ συμμετοχὴ στὸν Μακεδονικὸν 'Αγῶνα καὶ ἀπεφυλακίσθη μὲν ἄλλ' οἱ τουρκικὲς 'Αρχὲς τὸν παρακολουθοῦσαν, μὲ βοήθεια μάλιστα τῶν πολιτικῶν του ἀντιπάλων, ὥστε ἀναγκάσθηκε νὰ αὐτοεξορισθῆ στὴν Αἴγυπτο, ξένος μεταξὺ ξένων, ἀλλὰ προστατευόμενος ἠγετικῶν προσώπων στενὰ συνδεομένων ἀπὸ τὸ παρελθὸν μὲ τὴν οἰκογένεια Καραπαναγιώτη, πενθερική τοῦ Θωμαΐδη. Βεβαίως ἡ παραμονὴ στὴν Αἴγυπτο, οἱ στέρησις, ὁ δανεισμὸς συνετέλεσαν νὰ στερηθῆ μεγάλο μέρος τῆς περιουσίας του ὁ ἰσχυρὸς καὶ ταλαιπωρημένος προσετὸς¹⁶.

14. Γ. Κ. Καραδρακόντη, 'Ο Δημ. Θωμαΐδης, σσ. 227 κέξ.

15. Γ. Κ. Καραδρακόντη, 'Ο Δημ. Θωμαΐδης σσ. 223-225. Εἶναι χαρακτηριστικὰ δείγματα τῶν κερδοφόρων ἐπιχειρήσεων Θωμαΐδου κατὰ τὰ ἔτη 1879-1880, ὅποτε μὲ τὸν Σ. 'Ιωάννου συντροφικὰ ἀνελάμβαναν ἐκμετάλλευσι πεύκων καὶ συνηπταν συμφωνίες μὲ τὶς κοινότητες Σωτήρος καὶ Θεολόγου γιὰ προμήθεια μεγάλων ποσοτήτων ξυλείας (γραντὲς - ταβάνια). 'Ακόμη σημειῶνα ὅτι τὴν συνεργασία του ἐπεδίωκε καὶ αὐτὸς ὁ οἰκείος ἱεράρχης, ὅπως φαίνεται σὲ διαθέκη γυναικὸς ἀπὸ τὶς Μαριές, πού φέρει τὸ κύρος τῆς ὑπογραφῆς Δ. Θωμαΐδου, ὡς 'Επιτρόπου τῆς 'Αγίας (γρ. τοῦ 'Αγίου-μητροπολίτου) Μαρωνείας», Κ. Χιόνη, 'Ανέκδοτα δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα, «Θασιακά», τ. Δ' (1887), σσ. 107-110. Τοῦ αὐτοῦ, 'Ανέκδοτα Θασιακά ἔγγραφα, αὐτόθι, τ. Ε' (1988), σσ. 127-128. 'Η ἔταιρεία ὁμως Θωμαΐδη-Ἰωάννου κατέληξε ἀργότερα στὰ δικαστήρια.

16. Γ. Κ. Καραδρακόντη, 'Ο Δημ. Θωμαΐδης, σσ. 233-238. Κατὰ πληροφορία τοῦ

Αὐτοῦ τοῦ Δημητρίου Θωμᾶ Θωμαΐδη ὁ πρωτότοκος υἱὸς Γεώργιος Δημ. Θωμαΐδης εἰσῆλθε στὸ προσκόνιον τῆς Θεσιακῆς ζωῆς, κληρονόμος τῆς πατρογονικῆς αἵγλης. Θωμᾶς καὶ Τιμολέων ἦταν τ' ἀδελφία του. Οὐρανία, Κλεοπάτρα, Ἀπολλωνία, οἱ ἀδελφές του.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ Γ. ΘΩΜΑ·Ι·ΔΟΥ

Π ρ ω τ ό τ ο κ ο ς. Ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ προεστοῦ Μαριῶν Δημητρίου Θ. Θωμαΐδου Γεώργιος ἐγεννήθη τὸ 1868¹⁷. Τὰ ἐγκύκλια γράμματα πρέπει νὰ ἔλαβε στὸ σχολεῖο τοῦ πατέρα του στὶς Μαριές. Θὰ ἦταν 11ετῆς πρὸς τὸ 12ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὅταν ἔληγε τὸ σχολικὸν ἔτος 1879-1880 καὶ ὁ πατέρας του μαζί με ἄλλους γονεῖς μαθητῶν τοῦ Ἑμιγυμνασίου Καβάλας ἐξέφραζαν εὐχαριστίες πρὸς τὸν Γυμνασιάρχην Νικόλαο Φιλιππίδη γιὰ τὴν καλὴ λειτουργία τοῦ Ἑμιγυμνασίου, ὅπου ὁ Γεώργιος Θωμαΐδης ἐφοίτησε στὴν Πρώτη τάξι¹⁸. Ὑψιπύλη, τὴν κόρη τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1874 τελευταίου προέδρου Θάσου καὶ προεστοῦ Παναγίας Δημητρίου Χατζη-Κωνσταντινίδου ἔλαβε ὡς σύζυγο καὶ ἀπέκτησε τέκνα ἑπτὰ, Σουσάνα, Ἐλισάβετ, Ἀνθούλα, Θεανῶ, Χρυσάνθη, Δημητρὸ καὶ Ἀλέξανδρο¹⁹.

Βασικὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν Γ. Θωμαΐδη παρέχει ὁ ἴδιος σὲ μία ἐπιστολὴ του ἀπὸ τὸ Λιμένα Θάσου τὴν 4 Νοεμβρίου 1945 πρὸς τὸν Χουσεῖν Φαχμῆ βέη, στὸ Κάιρο, πολὺ γνωστὸν του, καθὼς φαίνεται. Γιὰ περαιτέρω χρῆσι τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς ἐθεώρησα χρήσιμη τὴν ἔκδοσί της στὸ τέλος τοῦ παρόντος μελετήματος (ἀριθ. 2), ἀλλὰ μεταφέρονται ἐδῶ οἱ εἰδήσεις σταδιοδρομίας καὶ περιπετειῶν.

Ἐπὶ δεκαετίαν, γράφει, ὑπῆρέτησε ὡς γραμματεὺς τοῦ Πρωτοδικείου, δηλ. μετὰ τὸ 1885 καὶ πάντως τὸ 1896 κατεῖχε αὐτὴν τὴν θέσι, γιατί τ' ὄνομά του ἀναφέρεται στὸν κώδικα ἀποφάσεων αὐτοῦ τοῦ ἔτους²⁰. Σημειώνει τὴν ὑπηρεσία του καὶ τὴν ἀξιολογεῖ: «*Ἡ ἐργασία μου ὡς γραμματεὺς τοῦ Πρωτοδικείου Θάσου ἐπὶ δεκαετίαν ἐπὶ Διοικήσεως Βακουφίου καὶ ὅταν*

φίλου Κ. Χιόνη, μᾶλλον πρόκειται γιὰ νεώτερον ὁμώνυμο Θωμαΐδη, διδάσκαλον στὴν Θάσο, ποὺ ἀνεμείχθη στὸν Μακεδονικὸν Ἀγῶνα.

17. Στὸν ἐκλογικὸν κατάλογο Ὑποδιοικήσεως Θάσου τοῦ 1915 καταγράφεται Θωμαΐδης Γεώργιος τοῦ Δημητρίου, Δήμαρχος, ἐτῶν 47, Βλ. Γ. Ἀστεριάδη, Ὁ πρῶτος ἐκλογικὸς κατάλογος τῆς Ὑποδιοικήσεως Θάσου, «Θασιακά», τ. Η' (1992-93), σ. 253.

18. Κων. Χιόνη, Ἡ παιδεία στὴν Καβάλα, Καβάλα 1990, σ. 62.

19. Γ. Κ. Καραδρακόντη, Δημ. Θωμαΐδης, σ. 230.

20. Γ. Κ. Καραδρακόντη, Δημ. Θωμαΐδης, σσ. 220 κέξ. Ἀμαλίας Παππᾶ-Καραπιδάκη, Ἐνα παράδειγμα ἀπονομῆς δικαιοσύνης στὴ Θάσο κατὰ τὸν 19ο αἰ. Ὁ κώδικας τοῦ Πρωτοδικείου τῆς Θάσου τοῦ 1896, «Θασιακά», τ. Ζ' (1990-91), σ. 164.

ἀπεχώρησα ἔλαβον εὐχαριστήριον ἀπὸ τὸν Πρόεδρον, Συμβούλους καὶ Γραμματεῖς, ὅτι εἰργάσθην τιμίως, ἀόκνας καὶ ἐπιμελῶς καὶ ὅτι παρέδωκα τὴν ὑπηρεσίαν ἐν πλήρει τάξει» (στ. 24-27). Δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑπῆρξε ὑποδειγματικὸς γραμματεὺς τοῦ Πρωτοδικείου ὁ Γ. Θωμαΐδης, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος, τοῦτο ὅμως δὲν ἐπαληθεύεται διὰ διασταυρώσεως καὶ δὲν εἶναι γνωστὸν γιατί ἀπεμακρύνθη ἀπὸ αὐτὴν τὴν θέσι²¹.

Σ τ α δ ι ο δ ρ ο μ ί α. Ἀφοῦ, κατὰ τ' ἀνωτέρω, ὁ Γ. Θωμαΐδης διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Πρωτοδικείου ἐπὶ διοικήσεως Βακουφίου, ὅπως γράφει, δὲν παρέμεινε ἄεργος, εἴτε ἀπεσύρθη, εἴτε τὸν ἀτήλλαξαν ἀπὸ τὰ καθήκοντά του καὶ στὴν συνέχεια προσελήφθη ὡς ἐπόπτης, «ὅταν ἐγένετο τὸ ἐλαιοτριβεῖον», γιὰ ἓνα ἔτος (1896/97), ἀκολούθως δὲ γι' ἄλλον ἓνα χρόνον ἐπόπτης στὴν ἐξαγωγή τῶν ἐλαίων. Ἀπασχολεῖται λοιπὸν, κατὰ ταῦτα, ἐπὶ 10+1+1, δηλ. 12 ἔτη μετὰ τὴν εἰκαζομένη φοίτησί του στὸ Γυμνάσιον, περίπου συμπληρώνοντας τὰ 17 ἢ 18 ἔτη τῆς ἡλικίας του, ἐπομένως 17 ἢ 18 στὰ 1868 δίδουν (μετὰ τὸ ἔτος γεννήσεως 1866+17 ἢ 18 τῶν σπουδῶν) ἄλλα 12 ἢ 13 καὶ φθάνομε στὸ ἔτος 1896-1898, περίπου κοντὰ στὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐφ' ὅσον οἱ ὑπολογισμοὶ ἐγγίζουσι τὰ πραγματικὰ χρονολογικὰ ὄρια.

Ἡ ἀναφορὰ τοῦ Γ. Θωμαΐδη γίνεται σ' ὠρισμένα μόνον σημεῖα τοῦ βίου του. Ὁ ἴδιος ἀφήνει ἀκάλυπτα ἔτη μεταπηδώντας ἀμέσως στὴν δωδεκαετία τῆς δημαρχίας του, τῆς ὁποίας πρῶτον χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι συμπιπτει μὲ τρεῖς διαδοχικὰς περιόδους, δηλ. τῆς τουρκικῆς κατακτητήσεως, τῆς κατὰ τὸ 1912 ἀπελευθερώσεως τῆς νήσου καὶ ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς κατοχῆς. Καὶ λοιπὸν ἔχομε τὸ τέλος τῆς δημαρχίας Θωμαΐδη στὸ ἔτος 1916 (ἀρχὴς 1917), δηλ. κανονικῆς προσφορᾶς ὑπηρεσιῶν. Ἐπομένως πιστοῦται ἡ δωδεκαετής ἄσκησης τῶν δημαρχιακῶν καθηκόντων τοῦ ἀνδρὸς καὶ τοποθετεῖται μεταξὺ 1904-1916, μὲ ἄγνωστα στοιχεῖα βίου κατὰ τὰ 2-3 ἔτη τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἄλλα 4 τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος (1897-1904).

Ἡ βουλγαρικὴ κατοχὴ τῆς Θάσου κατὰ τὰ ἔτη 1941-1944 ὑπῆρξε πραγματικὴ περίοδος ὀδύνης γιὰ τὸν Γ. Θωμαΐδη καὶ τὴν οἰκογένειά του. Μ' ἐντυπωσιακὸ τρόπο ἀναφέρει ὅτι τὸν κατέστρεψαν οἱ βάρβαροι καὶ κακοῦργοι Βούλγαροι, δὲν ἔχει πλέον τις οἰκίαις του καὶ τὰ μαγαζιά του, ὥστε κατοικεῖ μ' ἐνοίκιο, τοῦ ἀφῆρσαν τὶς δύο ἐπίσημες στολές του καὶ ἄλλη τρίτη στολὴ καὶ τὸ ἐπανωφόρι του, τὸν ἀφῆκαν —λέγει— σχεδὸν γυμνὸν, ὡς πρὸς δὲ τὴν οἰκογένειά του ὑπέστη μεγάλη δοκιμασία, γιατί «ἐξώρισαν ἐντεῦθεν τρεῖς

21. Σ' ἓνα γραμματέα τοῦ Πρωτοδικείου τύπου Θωμαΐδου ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία γιὰ κάθε ἐξυπηρέτησι συμπατριωτῶν γιὰ ὑποθέσεις τους, ἐπομένως ἡ προθυμία του ἐξασφάλιζε σ' αὐτὸν κάποια συμπάθεια, ἂν μὴ τι ἄλλο, μόνον πού αὐτοῦ τοῦ εἴδους παροχῆς ἢ ἀντιπαροχῆς δὲν ἐλέγχονται.

οικογενείας, δύο γαμβρῶν του και τὸν μόνον υἱόν του, ἐνῶ ὁ ἐκ τῶν γαμβρῶν του Κίμων Κλωνάρης ἀπεβίωσε» (στ. 9-15).

Ὁ Γ. Θωμαΐδης διεκτραγωδοῦσε τὴν κατάστασί του τὸν Νοέμβριο τοῦ 1945 πρὸς τὸν Χουσεῖν Φαχμῆ βέη και ἐκλιπαροῦσε μία θέσι σὲ ἡλικία 77 ἐτῶν. Ὡς φαίνεται, τὸ 1949 ἢ 1950 ἦταν τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ἐπίγειας ζωῆς τοῦ τέως δημάρχου Θάσου Γεωργίου Δημ. Θωμαΐδου²².

ΔΗΜΑΡΧΙΑ Γ. ΘΩΜΑΪΔΟΥ

Α' περίοδος. Ὅπως εἶδαμε, κατὰ τὴν γραφὴ τοῦ ἰδίου τοῦ Γ. Θωμαΐδου, διετέλεσε δήμαρχος τῆς Θάσου ἐπὶ ἔτη συναπτὰ 12, ἤτοι ἀπὸ 1904-1916. Ἐξ αὐτῶν ἔτη περίπου 8 ἀνήκαν στὴν περίοδο τῆς τουρκικῆς κατακτῆσεως, ἔτη σχεδὸν 4 ἀνήκαν στὴν ἐλευθέραν Θάσο ὑπὸ ἐλληνικὴ διοίκηση και ἔτος περίπου 1 ἀνάγεται στὴν ξενικὴ-γαλλικὴ κατοχὴ τῆς νήσου. Οἱ τρεῖς αὐτὲς περίοδοι εἶναι ἀνόμοιες.

Δὲν ἀφθονοῦν τὰ στοιχεῖα, πού θὰ μᾶς ἐπέτρεπαν νὰ παρακολουθήσωμε τὴν πολιτεία τοῦ Δημάρχου σὲ κάθε περίοδο, ἀπεναντίας εἶναι ἀνεπαρκῆ γιὰ νὰ δοθῇ τὸ πορτραῖτο του. Ἐκ προοιμίου ὅμως ἐπιβάλλεται νὰ ἀναζητήσωμε τὸ πολιτικὸ κλίμα τῶν τριῶν διαδοχικῶν περιόδων, μὲ τίς ὁποῖες συνεδέθη ὁ δήμαρχος Γ. Θωμαΐδης. Καὶ δὴ ἡ πρώτη του παρουσία ἐντάσσεται στὸ ἰδιότυπο καθεστῶς τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας, πού εἶναι και περίοδος μακροτέρα τῆς δημαρχίας του, ἀπὸ τὰ 1904-1912.

Καθὼς εἶναι γνωστὸν και καθὼς εἶδαμε εἰσαγωγικῶς στὴν «ἱστορικὴ διαδρομὴ» μας, τὸ προνομιακὸ καθεστῶς πού ἐδημιουργήθη στὴν Θάσο μὲ τὴν παραχώρησι τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ Β' στὸν Αἰγύπτιον Μωχάμετ Ἄλη δὲν ἔθιγε τὴν Ὑπαιχθίαν ἰδιοκτησίαν και οἱ κάτοικοι διατηροῦσαν τὰ δικαιώματά τους ἐπὶ τῶν ἀκινήτων των, διότι παρεχωρεῖτο ὁ μουκατᾶς τῆς νήσου και ὄχι ἡ νῆσος, ἐπομένως εἶχε ἐπιβληθῆ ἡ εἴσπραξις τῶν προσόδων ἀπὸ ἰδιῶτες πρὸς ὄφελος τῶν ἱερῶν ἰδρυμάτων, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἐβακουφοποιήθη ὁ μουκατᾶς τῆς νήσου²³. Ἀκολούθησε ἡ διαδικασία προστασίας τῆς βακουφικῆς

22. Ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἱστορίας τῆς Θάσου ἀναφέρει ὅτι τὰ καλοκαίρια 1949 και 1950 ἐπισκεπτόμενος τὸ νησὶ μεταξὺ τῶν Ὑπαιχθίων πού ἐρχόταν σ' ἐπαφὴ και συνέλεγε πληροφορίες ἦταν και ὁ τ. δήμαρχος Γ. Θωμαΐδης. Ἄπ. Ε. Βακαλοπούλου, Προβλήματα, «Θασιακά», τ. Ζ' 1990-91, σ. 19.

23. Μαριάννας Τσεγγελίδου, Τὸ ζήτημα τῶν βακουφικῶν ἰδιοκτησιῶν τῆς Καβάλας και τῆς νήσου Θάσου, «Θασιακά», τ. Ε' (1988), σσ. 137-140. Ἡ μελέτη εἶναι ἐμπεριστατωμένη και ἡ συγγραφεὺς παρακολουθεῖ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξι τοῦ ζητήματος, ἐνῶ ἐρμηνεύει τὴν ἔννοια τῶν ὄρων κυριότητος και βακουφοποιήσεως τοῦ μουκατᾶ, ἀπὸ ὅπου και ἀπέρρευσε ἡ βαθμιαία διαμόρφωσις μὲ τὸ ἰδιόμορφον προνομιακὸ καθεστῶς, πού ἐδημιουργήθη

περιουσίας καὶ συγχρόνως ἡ διοικητικὴ ὀργάνωσις τῆς νήσου ὑπὸ τὴν τουρκο-αἰγυπτιακὴ συγκυριαρχία καὶ δὴ τὴν διωρισμένη ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο χεδιβικὴ Ἀρχή. Τὸ 1902 κατελύθη τὸ καθεστῶς τοῦτο μ' ἐπέμβασι τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ Θάσος κατέστη μία ἀπλὴ ἐπαρχία τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας²⁴.

Ἄξιοπεριέργον εἶναι, ὅτι στὴν προκειμένη μεταβολὴ μὲ τὸν τερματισμὸ τῆς τουρκο-αἰγυπτιακῆς συγκυριαρχίας καὶ τὴν κατάληψι τῆς νήσου ἀπὸ τοὺς Τούρκους συνέπραξαν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Θάσου. Ὅχι ἀπλῶς συνέπραξαν, ἀλλὰ καὶ οἱ Θάσιοι ἐπροσκάλεσαν τοὺς Τούρκους, μὲ τὴν ἐλπίδα ν' ἀποκτήσουν τὰ οὐσιαστικὰ προνόμια τοῦ βακουφικοῦ καθεστῶτος, πού οἱ Αἰγύπτιοι καταπατοῦσαν μὲ διάφορες ἐπεμβάσεις των στὰ Θασιακὰ πράγματα, διότι ἠῤῥξαν τὴν παλαιὰ καὶ ἐπέβαλλαν νέες φορολογίες, κατήγγησαν τὰ ὄργανα τῆς Αὐτοδιοικήσεως καὶ περιώρισαν τὴν ἰσχὺν τῶν ἀξιωματῶν.

Μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ μέτρα καὶ τοὺς συστηματικούς περιορισμούς οἱ Αἰγύπτιοι ἀποσκοποῦσαν —ὅπως εἶδαμε— στὸ νὰ προσαρτήσουν τὰ νησὶ στὸ κράτος τους, ἀσκώντας ἀπόλυτη κυριαρχία. Κατήγγησαν καὶ τὸν τελευταῖο πρόεδρο τοῦ νησιοῦ Δημήτριο Χατζη-Κωνσταντινίδη καὶ περιέβαλαν μὲ αὐταρχικὲς ἐξουσίες τὸν τελευταῖον μουδέρη-διοικητὴ Θάσου Μαχμούτ Ριφάτ μπέη. Διάδοχος τοῦ Αἰγυπτίου χεδίβη (πρίγκηπα) Τεουφίκ πασᾶ ἀπὸ 1892-1914 ἦταν ὁ φιλόδοξος Ἀμπὰς Χιλιμῆ Β'. Τὴν ὑπηρεσία στὸ νησὶ ἀσκοῦσαν μὲ τὸν Διοικητὴ ἄλλοι δύο Αἰγύπτιοι, διοριζόμενοι ἀπὸ τὸν χεδίβη καὶ μαζί τους εὐρίσκοντο 90 Αἰγύπτιοι στρατιωτικοί. Πολιτικὴ τους, συμπεριφορὰ τους, παρουσία τους στὸ νησὶ εἶχαν προκαλέσει ἀναβρασμὸ τοῦ λαοῦ. Καὶ ἀντέδρασε, ἀντέδρασε ὁ λαὸς μόλις τοῦ ἐδόθη ἡ ἀφορμὴ γιὰ νὰ ξεσηκωθῇ.

Εὐθύς, ὡς ἀνεκoinώθη νέα φορολογία στὰ γίδια, συγκροτήθηκε στὸ ὑπαιθρο κοντὰ στὸν Θεολόγο συνέλευσις, γιὰ νὰ ἐκλεγῇ εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπαφῆς μὲ τὸν Διοικητὴ τῆς νήσου, ὕστερ' ἀπὸ πρωτοβουλία του, ἀπαράδεκτη, νὰ καθησυχάσῃ τὴν ἀναταραχὴ μὲ ἐξηγήσεις καὶ ὑποσχέσεις, πού διετυπώθησαν γραπτῶς τὴν 8/21 Ἰανουαρίου 1902. Μεταξὺ τῶν ὑπεκφυγῶν του περιλαμβάνεται μικρὰ μείωσις τοῦ φόρου τῶν γιδιῶν ἀλλὰ καὶ προειδοποιήσεις, ὅτι σὲ ταχτὸ χρονικὸ διάστημα θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξοντώσουν οἱ κάτοικοι τὰ γίδια ἐντελῶς²⁵.

στὴν Θάσο. Πρβλ. καὶ Ὀδυσ. Καραγιαννακίδου, Καθεστῶς τῶν γαιῶν πλήρους ἰδιοκτησίας καὶ τίτλοι ἰδιοκτησίας στὴ Θάσο ἐπὶ ἰσχύος τοῦ Ὀθωμανικοῦ δικαίου, «Θασιακὰ», τ. Θ' (1994-95), σσ. 211 κέξ.

24. Τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα εἶναι γνωστὸν καὶ παρακάτω θὰ δοῦμε τὴν σύντομη κατάληξι στὴν νέα αὐτὴ πολιτικὴ μορφή τῆς νήσου, γιὰ νὰ ἀναζητήσωμε τὴν παρουσία τοῦ δημάρχου Θωμαΐδου.

25. Ἄπ. Ε. Βακαλοπούλου, Γεγονότα στὴ Θάσο κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς συγκυ-

Φιλότιμη τοπική έρευνα έχει διαφωτίσει τὸ θέμα τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ 1902. Ἡ συνέλευσις στὸ ὕπαιθρο, στὴν ὁποία ἐκλήθη ὁ λαὸς τῆς νήσου, ἦταν μιὰ διαμαρτυρία τοῦ λαοῦ καὶ ἐκλήθη ὁ Διοικητῆς νὰ παραστῆ. Καὶ ἐμφανίσθηκε γιὰ λίγο, νὰ κατηγορήσῃ τὶς τοπικὲς Ἀρχές καὶ φεύγοντας νὰ σκοτώσῃ στὸν δρόμο ἕναν ἡλικιωμένον μὲ τὴν καρραμπίνα του²⁶. Δὲν δίδεται ὁμῶς ἡ ἡμερομηνία τῆς συγκεντρώσεως. Οὔτε ἀποσαφηνίζεται ἡ πρωτοβουλία, ἡγεσία καὶ εὐθύνη Γενικῆς Συνελεύσεως. Ἐπιβεβαιώνεται νέα συγκέντρωσις τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως στὸν Λιμένα στίς 20 Μαρτίου 1902 καὶ ὑποβολὴ ἀναφορᾶς —δευτέρως αὐτῆς— στὸν Διοικητῆ με ὑπόμνησι γιὰ κατεπεύγοντα ζητήματα, ποὺ ἀπαιτοῦσαν λύσι²⁷. Ἄλλ' ὁ Μ. Βεζίρης Σαῖτ πασᾶ ἀναφέρει ὅτι, ὕστερα ἀπὸ τὰ αἵματηρὰ γεγονότα τῆς συγκεντρώσεως Θάσου (ὁ Διοικητῆς Μαχμούτ Ριφὰτ ἐπεχείρησε νὰ διαλύσῃ βιαίως τὴν συγκέντρωσι, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ σκοτωθοῦν δύο Θασῖτες)²⁸, διέταξε νὰ κινηθοῦν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονικὴ εἰδικοὶ ἀπεσταλμένοι καὶ νὰ ἐξετάσουν τὰ γενόμενα μὲ καταλογισμὸν εὐθυνῶν, στίς 17 Μαρτίου²⁹. Πρέπει λοιπὸν πρὸ τῆς 17 Μαρτίου νὰ τοποθετηθοῦν κατ' ἀρχὴν τὰ γεγονότα;

Στὸ σημεῖον τοῦτο θὰ ἐπισημανθῆ πρώτον, ὅτι ὁ θεσμὸς τῶν δημογερόντων στὴν Θάσο εἶχε κατορθώσει νὰ κατευθύνῃ μελετημένες ἐνέργειες γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν ἐν γένει ζητημάτων τῆς νήσου καὶ μάλιστα αὐτὴν τὴν δύσκολη περίοδο τοῦ ἀναβρασμοῦ. Δεύτερον, δεδομένον εἶναι ὅτι σημαντικὸν ρόλο διεδραμάτιζαν στὴν ζωὴ τῶν Θασίων δύο δρώντα κόμματα. Μικρότερο φιλο-Αἰγυπτιακὸ, μεγαλύτερο φιλο-Τουρκικὸ. Ὅτι τὰ κόμματα αὐτὰ δὲν ἔμειναν ἀμέτοχα στίς κινήσεις τῆς νήσου τὸ 1902 πρέπει νὰ θεωρήσωμε βέβαιον. Ἀπὸ τὸ χέρι σημαίνοντος προσώπου τῆς φιλοτουρκικῆς παρατάξεως περιεσώθη Ἰψόμνημα προοριζόμενον γιὰ τοὺς ἐτοιμαζομένους Θασίους νὰ

ριαρχίας τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς Αἰγύπτου σ' αὐτὴν (τέλη 19ου-ἀρχές 20ου), «Θασιακά», τ. ΣΤ' (1989), σσ. 24-25.

26. *Μάγδας Γεωργιάδου*, Προξενικὲς ἀναφορὲς ἀπὸ τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Foreign Offices σχετικὰ μὲ τὴν ἀνακατοχὴ τῆς Θάσου ἀπὸ τὴν Τουρκία, «Θασιακά», τ. Ε' (1988), σ. 95.

27. Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου, Γεγονότα στὴ Θάσο, σ. 25.

28. Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου, Γεγονότα στὴ Θάσο, σ. 25, ὅπου ἐκδίδεται ἡ ἀπὸ 20 Μαρτίου τελευταία ἀναφορὰ τῶν Θασιωτῶν πρὸς τὸν Διοικητῆ καὶ τοποθετεῖται ἡ ἐπέμβασις τῆς Ὑψηλῆς Πύλης στίς 21 Ἀπριλίου. Ἄλλὰ τὰ ξημερώματα τῆς 8 Μαΐου εἰδικὰ πρόσωπα τῆς ἐξουσίας ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν Θεσσαλονικὴ γιὰ τὴν Θάσο, γιὰ ν' ἀναλάβουν τὴν διοίκησι τῆς νήσου καὶ μάλιστα ἔγιναν δεκτοὶ μ' ἐνθουσιασμὸ τῶν κατοίκων καὶ αὐτοῦ τοῦ μουδέρη, στὸν ὁποῖον ἐπέτρεψαν νὰ παραμείνῃ μὲ τὴν ὑπηρεσία του, ἂν ἤθελε, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ χεδιβικοῦ βακουφίου. *Μάγδας Γεωργιάδου*, Προξενικὲς ἀναφορὲς, σσ. 96-97.

29. Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου, Γεγονότα στὴ Θάσο, σσ. 28-29.

Σύγχυσις. Μετὴν κατάληψι τῆς Θάσου ἀπὸ τοὺς Τούρκους κατελύθη τὸ ἀπὸ 1813-1902 στερεωμένο ἀλλὰ μὲ σοβαρὲς διαφοροποιήσεις προνομιακὸ πολίτευμα τῆς νήσου. Ἡ μεταβολὴ τῆς διοικήσεως προσέλαβε τουρκικὸ χρωμα μὲ διάφορες ἀποχρώσεις, ἀλλὰ ὁ βακουφικὸς χαρακτήρ δὲν διέκοψε τὴν ἐξάρτησι τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Φυσικὰ τὰ αἰτήματα τῶν κατοίκων, πού ἐξ αἰτίας τῶν ἀπολυταρχικῶν διαθέσεων τῶν Αἰγυπτίων ὠδήγησαν στὰ γεγονότα τοῦ Ἀπριλίου 1902, δὲν ἐλύθησαν καὶ ἡ κατάστασις ἀπ' ἀρχῆς τῆς νέας περιόδου ἦταν συγκεχυμένη. Σὲ γενικὴ θεώρησι, οἱ κάτοικοι εἶχαν ν' ἀντιμετωπίσουν νέα διοίκησι, δηλ. νέον θεσμό, νέα νοοτροπία, νέα πρόσωπα στὴν ἐξουσία, ἀλλὰ καὶ νέους φόρους. Παρὰ ταῦτα, τὸ νέο φερμάν, ἔφερε νέες ὑποσχέσεις. Ἀλλὰ ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιηθοῦν;

Εἰς τί συνίστατο ἡ Αὐτοδιοίκησις τῆς νήσου; Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις εἶχε καταργηθῆ. Ἄντ' αὐτῆς Διοικητικὸ Συμβούλιο μ' ἐκλογὴ νέων παρόδρων. Γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα εἶχε ν' ἀσχοληθῆ ὁ μουτεσαρίφης. Ἱερεῖς, δημογέροντες, πρόκριτοι εἶχαν τὴν ἀποστολὴ τῆς ἐκπροσωπήσεως τοῦ λαοῦ. Κάποιον ρόλο ἐκαλεῖτο νὰ διαδραματίσῃ καὶ ὁ Δήμαρχος ὅλης τῆς Θάσου. Μὴ ὁρατὸς διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ἦταν ὁ ρόλος τῶν δύο κομμάτων. Χαμένοι οἱ φιλοβακουφικοί, πρέπει νὰ κατελόγιζαν εὐθύνες στοὺς ἀντιπάλους των, τοὺς φιλοτουρκικούς. Καὶ αὐτοὶ ὡς ἰσχυρὸν κόμμα εἶχαν ἀνάλογη θέσι πλησίον τῶν κυριάρχων. Οἱ πηγές δὲν ἀφθνοῦν, γιὰ νὰ διαφωτίσουν τὸ κλίμα πού ἐδημιουργεῖτο ἀπὸ τὸ 1902 καὶ ἔπειτα. Πάντως μέσα ἀπὸ τὴν σύγχυσι ἀναπηδᾷ ἓνας ἐλπιδοφόρος Δήμαρχος. Ἦταν παλαιὸς δεδηλωμένος φιλοβακουφικός, γαμβρὸς τοῦ δασονόμου Κώστα Προέδρου, εἶτε μετεπήδησε στὸ ἀντίπαλο στρατόπεδο, εἶτε ὁ Θασιακὸς λαὸς τὸν ἐπέλεξε ἀπὸ ἀντίδρασι πρὸς τὸ νέον καθεστῶς, εἶχε νὰ προσφέρῃ τυπικὲς ἢ οὐσιαστικὲς ὑπηρεσίες στὸ νησί. Ἀλλὰ δὲν μποροῦμε νὰ παρακολουθήσωμε σχεδὸν τίποτε ἀπὸ τὴν καθόλου παρουσία του στὰ Θασιακὰ πράγματα αὐτὴν τὴν δύσκολη μεταβατικὴ ἐποχῇ, πού ὁ τόπος εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ μία γενναία καὶ καθαρὰ Θασιακὴ προσωπικό-

σμοῦ τῆς Δημαρχίας, ἀλλὰ καλὰ-καλὰ δὲν μποροῦμε νὰ συναγάγωμε τὴν ἐκλογὴ, τὴν δικαιοδοσία καὶ τὸν ρόλο ἐν γένει τοῦ Δημάρχου. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦταν γιὰ ὀλόκληρη τὴν Θάσο, ὅταν πλέον εἶχε καταργηθῆ ὁ θεσμὸς τοῦ προέδρου. Ἐνδεικτικῶς γίνεται ἀναφορὰ μὲ μνητεῖς. Τὸ 1886 ὑπῆρχε Δήμαρχος καὶ εἶχε κάποια ἐξουσία, περιορισμένη καὶ γιὰ νὰ κοινοποιῇ εἰδικὲς ἐγκυκλίους, διότι φαίνεται πὼς τὴν Αὐτοδιοίκησι ἀποτελοῦσαν χωριὰ καὶ Δῆμοι μὲ κατανεμημένες δικαιοδοσίες. Τὸ 1902 ἀπαντᾷ πρόεδρος τῆς Δημαρχίας τῆς πόλεως Θάσου Θ. Ἀντωνιάδης. Εἰδήσεις γιὰ ὅλ' αὐτὰ βλ. στὰ μελετήματα *II. Βακουφάγη*, Ἔνας Ὁδηγὸς Διοικήσεως, «Θασιακά», τ. Β' (1985), σ. 49. *Κ. Χιόνη*, Ἔνα Πρωτόκολλο εἰσαγομένων ἐγγράφων, «Θασιακά», τ. Β' (1985), σσ. 94 κέξ. *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, «Θασιακά», τ. Ε' (1988), σ. 188 καὶ τ. ΣΤ' (1989), σ. 199, γιὰ νὰ περιορισθῶ ἐνδεικτικῶς μόνον σ' αὐτὲς τὶς ἐνδείξεις.

τητα. 'Από τὸ 1904 λοιπὸν ἢ 1905 δήμαρχος Θάσου εἶναι ὁ Γεώργιος Δημ. Θωμαΐδης.

'Ο καθηγητῆς 'Απόστολος Βακαλόπουλος τερματίζει τὴν ἐξιστόρησι τῶν τυχῶν τῆς Θάσου στὴν μικρὰ καὶ συνοπτικὴ ἐκθεσι τῆς 'Ιστορίας του οὐσιαστικὰ στὸ 1902. Τὰ συμπληρωματικὰ ἄρθρα του ἀποτελοῦν αἰχμές γιὰ περαιτέρω ἔρευνα. 'Ο βίος τῆς νήσου ὑπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ὑπὸ τὸ νέον καθεστῶς ἐρευνᾶται ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ὕλη ποὺ συγκεντρώνει καὶ ἐκδίδει ἡ Θεσσαλικὴ 'Ενωσις Καβάλας, δηλ. ὁ Κ. Χιόνης μετὰ τὸ ἐπιτελεῖο του. Προφανὲς εἶναι, ὅτι γιὰ νὰ γίνῃ ἀναπαράστασις τοῦ καθόλου βίου τῆς Θάσου κατὰ τὴν εἰκοστὸν αἰῶνα θὰ χρειασθῇ πρῶτον συγκεντρωσις τοῦ διασπάρτου ἱστορικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὰ ἀτομικά, οἰκογενειακὰ καὶ κοινοτικὰ ἀρχεῖα, ἀκολούθως ἡ ταξινόμησις καὶ ἡ εὐρετηρίασις τοῦ ὕλικου καὶ ὅσον γίνεται συντομώτερα μελέτη καὶ ἐκδοσις αὐτοῦ.

Π α ρ ο υ σ ί α. 'Επὶ 7 ἔτη δήμαρχος Θάσου ὁ Γεώργιος Θωμαΐδης σοβαρὰ παρουσία δίδει στὰ ἐπεισόδια τοῦ 1911, ὅταν ἀναζωογονήθησαν οἱ ἀντιθέσεις τῶν Θεσίων μετὰ τὴν διοίκησι τοῦ Βακουφίου. 'Ενῶ δὲν εἴμεθα ἐπαρκῶς πληροφορημένοι γιὰ τὴν συμπεριφορὰ τῶν Τούρκων κυριάρχων τοῦ νησιοῦ μετὰ τὸ 1902, ἀπὸ ἐγγραφα ἔρχονται στὸ φῶς πιεστικὲς ἐνέργειαι τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ Βακουφίου εἰς βάρους τῶν Θεσίων. 'Εξαρσις στὶς τεταμέναις σχέσεις ἐσημειώθη μετὰ τὸ Νοεμβρίου 1910 καὶ 'Ιανουαρίου 1911. 'Ὡς φαίνεται, συνεκροτήθη Γενικὴ Συνέλευσις καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῆς σχεδὸν ἐπέτυχαν ἀνάκλησι τῶν φορολογικῶν ἐπιβαρύνσεων ἢ ἱκανοποιητικῶν περιορισμῶ, ὕστερ' ἀπὸ διάβημα πρὸς ἐκπρόσωπο τοῦ Βακουφίου Ρεσίτ μπέη, καθὼς μαρτυρεῖ ἐνημερωτικὴ πρὸς κατοίκους ἐγκύκλιος τῶν ἐκπροσώπων μετὰ ἡμερομηνία 3 'Ιανουαρίου 1911³³.

Παρά ταῦτα, οἱ ἀντιθέσεις ἐξακολούθησαν καὶ μετὰ τὸν τῶν κατοίκων συνετηρεῖτο ἡ ἀνησυχία καὶ ἡ δυσφορία κατὰ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Βακουφίου. Περὶ τὰ μέσα 'Απριλίου 1912 ἔγινε γνωστὸν ὅτι τὴν Καβάλα ἐμελλε νὰ ἐπισκεφθῇ ὁ χεδίβης 'Αμπὰς Χιλμῆ καὶ ἐθεωρήθη κατὰλληλὴ εὐκαιρία νὰ γίνῃ προσωπικὴ ἐπαφή μαζί του. Οἱ ἐκπρόσωποι τῶν χωριῶν τῆς Θάσου ἐξέλεξαν εἰδικὴ 'Επιτροπὴ ἀπὸ 22 μέλη, μ' ἐντολὴ νὰ μεταβῇ τὴν Καβάλα καὶ νὰ ὑποδεχθῇ τὸν χεδίβη, ἐκφράζοντας τὶς εὐχαριστίας τῶν κατοίκων καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη των, γιὰ τὸν περιβάλλει μ' εὐνοια. Στις 15 Μαΐου ἐξελέγη τριμελὴς ἀντιπροσωπεία, γιὰ νὰ προσφωνήσῃ τὸν Αἰγύπτιο ἡγεμόνα. Τὴν 'Επιτροπὴ αὐτὴ ἀπετέλεσαν ὁ δήμαρχος Θάσου Γεώργιος Θωμαΐδης, ὁ ἱατρὸς Δ. Βασιλειάδης καὶ Μ. Δ. Χρηστίδης³⁴.

33. 'Απ. Ε. Βακαλοπούλου, Γεγονότα στὴ Θάσο, ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 35-36.

34. 'Απ. Ε. Βακαλοπούλου, Γεγονότα στὴ Θάσο, σ. 37.

Ὁ δήμαρχος Θωμαΐδης τουλάχιστον καὶ μᾶλλον καὶ τ' ἄλλα δύο μέλη ἦσαν δεδηλωμένοι φιλοβακουφικοί, ἐπομένως φυσικὸν ἦταν νὰ ἀναλάβουν μία τέτοια ἀποστολή. Καὶ εἶναι ἡ μόνη πρᾶξις συνδέσεως τῆς δημαρχιακῆς θητείας Γ. Θωμαΐδου, πού γνωρίζομε, χωρὶς νὰ μπορούμε ν' ἀξιολογήσωμε καὶ τὸ τυχὸν συμπέρασμα ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσι τῆς ἐντολῆς πού τοῦ ἐδόθη.

Ἰπὸ Θάσον Ἑλληνική. Τὰ γεγονότα τοῦ 1912 εἶναι γνωστά. Τὴν 8η πρωινῆ τῆς 18 Ὀκτωβρίου 1912 κατέλαβαν τὴν Θάσο τὰ ἑλληνικὰ ἀντιτορπιλικὰ «Θύελλα» καὶ «Λόγχη», ἐνῶ τ' ὀπλιταγωγὰ «Πέλοψ» μετέφερε τὸν λοχαγὸ Δ. Κονταρᾶτο, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λόχου του. Μὲ τὸ ἀγκυροβόλημα τῆς μοίρας καὶ τὴν ἀπόβασι τῶν ἀγχημάτων σὲ συναγερμὸ οἱ κάτοικοι ἐπεφύλασαν ἀποθεωτικὴ ὑποδοχὴ στοὺς ἐλευθερωτὲς τῆς νήσου. Στὴν νέα τάξι πραγμάτων ὑπεύθυνα πρόσωπα ἐγκαθίσταντο ὡς Διοικητῆς ὁ Β. Σκουρλέτης καὶ ὡς στρατιωτικὸς ἀντίστοιχα ὁ Κ. Μελλάς. Ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὸν λαὸ τῆς νήσου ἦταν ἄμεση, ἀλλὰ κάποια ἔκτροπα δὲν ἔλειψαν, γιατί οἱ Θάσιοι ἐπίστευσαν πὼς θ' ἀπηλλάσσοντο ἀπὸ τὴν παρουσία τῶν ἐκπροσώπων τοῦ Βακουφίου καὶ γιὰ τὴν ἐν γένει προσαρμογὴ στὸ νέο καθεστῶς ἐχρειάσθη προσπάθεια τῆς Διοικήσεως, ἡ ὁποία μ' ἐγκυκλίους τῆς πρὸς τοὺς δημογέροντες καὶ προεστοὺς ἐδίδεδ ὁδηγίες γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν διαφόρων ζητημάτων πού ἀνεφύοντο.

Ὁ δήμαρχος Θάσου Γεώργ. Θωμαΐδης διετήρησε τὸ ἀξίωμά του καὶ διευκόλυνε τὴν ἐπικοινωνία Διοικήσεως -Κοινοτήτων μὲ κοινοποίησι τῶν διαφόρων ἐγκυκλίων. Τὰ δημιουργούμενα ζητήματα εἶχαν ποικίλο περιεχόμενο καὶ κάποιαν ἰδέα λαμβάνομε ἀπὸ ἔμμεση πηγὴ, τὸ Πρωτόκολλο ἀλληλογραφίας τῆς Κοινότητος Θεολόγου τῶν ἐτῶν 1912-1915. Πλήθος εἰδήσεων ἀντλεῖ ὁ μελετητῆς, γιατί πολλὰ ἔγγραφα καταχωρίζονται αὐτούσια. Δείγματος χάριν μὲ ἡμερομηνία 23 Νοεμβρίου 1912 ὁ δήμαρχος Θάσου Γ. Θωμαΐδης διαβιβάζει στὸν προεστὸ καὶ στοὺς δημογέροντες τῆς συνοικίας Ἐνω Θεολόγου ἐπιστολὴ τοῦ οἰκονομικοῦ ἐπιτρόπου Θάσου Κ. Μορφοπούλου καὶ τοὺς προτρέπει νὰ ἐνεργήσουν ἔρανο χάριν τοῦ πολέμου, πρᾶγμα πού θὰ εἶχε διαταχθῆ γιὰ ὅλο τὸ νησί³⁵. Ἐπομένως μία παρουσία τοῦ δημάρχου Θωμαΐδου διαπιστώνεται ἀπὸ τὴν ἄσκησι αὐτοῦ τοῦ εἴδους ὑπηρεσίας, δηλ. ἐπικοινωνίας Διοικήσεως καὶ Κοινοτήτων. Ἡ παραμονὴ ἐνὸς ἐκλεγμένου Δημάρχου στὸ ἐλευθερωμένο πλέον νησί ἦταν χρήσιμη καὶ ἡ νέα πολιτικὴ κατάστασις δὲν εἶχε λόγον ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν Δήμαρχο, πρᾶγμα πού θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ μὲ νέα ἐκλογή. Πλὴν αὐτοῦ, ἐγγράφεται στὶς ἱκανότητες τοῦ Γ. Θωμαΐδου, νὰ κερδίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν νέων Ἀρχῶν, πού φυσικὰ εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ ἔμπειρα ὄργανα λειτουργίας τῶν ὑπηρεσιῶν ὑπὸ τὸ νέον καθεστῶς.

35. Κ. Χιόνη, Ἡ ἀπελευθέρωσι τῆς Θάσου τὸ 1912, «Θασιακά», τ. Β' (1985), σ. 22.

Ἀπὸ τὰ ὑπ' ὄψιν μου στοιχεῖα μπορῶ νὰ θεωρήσω βέβαιον, ὅτι αὐτὴν τὴν ἐποχὴ τῆς ἐμπεδώσεως τῆς νέας τάξεως πραγμάτων στὸ νησί ὑπὸ ἐλληνικὲς Ἀρχὲς κατὰ πρῶτον λόγον καὶ στὸ θέμα τῆς σχέσεως μὲ τὶς βακουφικὲς ἐκπροσωπήσεις μέχρι τῆς αἰγυπτιακῆς Αὐλῆς ἢ προσφορὰ τοῦ δημάρχου Γ. Θωμαΐδου ὑπῆρξε οὐσιαστικὴ. Ἐσημειώθη προηγουμένως ὅτι ὑπῆρξαν διαλλακτικὲς ἐπαφὲς τῶν ἐκπροσώπων τῆς νήσου μὲ τὸν Αἰγύπτιο Ἀμπὰς Χιλμῆ ἀπ' εὐθείας καὶ συνεχίζοντο ἀκόμη, ἐνῶ ἐπῆρχετο ἡ μεταβολὴ τῆς καταστάσεως μὲ τὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Θάσου. Ἀκριβῶς κατὰ τὴν αἰχμὴ τῆς μεγάλης μεταβολῆς πληροφορούμεθα ὅτι ὁ δήμαρχος Γ. Θωμαΐδης στὶς 21 Ὀκτωβρίου 1912 ἐλάμβανε διαταγὴ τοῦ σταθμάρχου Λιμεναρίων Μ. Σκαφλᾶ νὰ συστήσῃ πολιτοφυλακὴ ἀπὸ 18 ἄνδρες, χωρισμένους σὲ τρεῖς μονάδες ὑπὸ ὑπεύθυνον ἀρχηγὸ καθεμία, ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ τήρησις τῆς τάξεως στὰ τρία τμήματα τῆς νήσου³⁶. Ἄν δὲν εἶχε δικαιοδοσία ἰδική του ὁ Δήμαρχος, δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ προβαίη σὲ τέτοιες καὶ μάλιστα ἐπείγουσες ἐνεργεῖες. Νομίζω λοιπὸν ὅτι στὰ χέρια του δημάρχου Γ. Θωμαΐδου εὕρισκετο οὐσιαστικὴ ἐξουσία, τοῦλάχιστον αὐτὴν τὴν στιγμὴ.

Ἐν α ἔ γ γ ρ α φ ο. Ὡς πρὸς τὰ βακουφικὰ κατάλοιπα ἀποδεικνύεται ὅτι ἓνας Δήμαρχος, μὲ δεδηλωμένη φιλοβακουφικὴ τοποθέτησι στὸ παρελθόν, εἶχε τώρα λάβει καθαρὰ Θασιακὴ καὶ κυβερνητικὴ θέσι. Τοῦτο μαρτυρεῖ τὸ περιεχόμενον ἐνὸς ἐνυπογράφου ἀπὸ τὸν δήμαρχο Θωμαΐδην ἐγγράφου τῆς 13/26 Νοεμβρίου 1912, ἀπευθυνομένου πρὸς τὸν Αἰγύπτιον χεδίβην Ἀμπὰς Χιλμῆ. Τοῦτο καὶ ἀποτελεῖ τὴν σπονδυλικὴν στήλην τῆς παρούσης ἀνακοινώσεως στὴν ὀλοκλήρωσί της πλέον (ἐγγράφον ὑπ' ἀριθ. 1 στὸ τέλος τῆς μελέτης). Τὸ ἐγγράφον ἐκ προοιμίου θ' ἀναλυθῇ, ἂν καὶ τὸ γνωρίζει ἀπὸ τὸ ἀρχεῖον Π. Ι. Δρόσου καὶ τὸ χρησιμοποιεῖ ὁ καθηγητὴς Ἀπ. Βακαλόπουλος³⁷, ἐνῶ χάριν τῆς παρούσας μικρᾶς μελέτης φωτοτυπία τοῦ ἐγγράφου μοῦ προσέφερε ἡ ἀγάπη τοῦ μαναδότου Κώστα Χιόνη, τὸν ὁποῖον καὶ εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ καὶ ἀπ' ἐδῶ.

Ἐκ πρώτης ὄψεως μέσ' ἀπὸ τὸ ἐγγράφο διαφαίνεται ὅτι ὁ φιλοβακουφικὸς δήμαρχος Γ. Θωμαΐδης δὲν ἦταν ἄγνωστος στὸν Αἰγύπτιο χεδίβην, γι' αὐτὸ καὶ ἡ γραπτὴ ἐπαφὴ μαζί του περιέχει τὴν ἰδιαιτέρα ἀξία, ὅτι ὁμιλεῖ ἓνας φιλοβακουφικὸς Θάσιος, ἀλλὰ καὶ ὑπεύθυνος δήμαρχος Θάσου, μὲ ἄλλα λόγια ἓνας εὐφυῆς Θάσιος μὲ μεταστροφή 180^ο λόγῳ ἐκτάκτου περιστατικοῦ εὐρυτέρας σημασίας. Τὸ ἐγγράφον περιέχει εὐθὺς ἀμέσως μία σύγκρισι δύο παρομοίων σὲ φαινόμενα περιόδων ἐξ αἰτίας τουρκικῶν ἐνεργειῶν καὶ διατυπώνει ἓνα κατηγορητήριον ἐναντίον τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Βακουφίου.

36. Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου, Γεγονότα στὴ Θάσο, σ. 37.

37. Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου, Γεγονότα στὴ Θάσο, σσ. 39-40.

Ἐναφορὰ γίνεται λοιπὸν πρῶτα στὸν ἑλληνο-τουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1897. Ἦταν τότε ὁ Θωμαΐδης ἄνω τῶν 30 ἐτῶν καὶ ἔζησε τὰ γεγονότα. Ἐθυμόταν ὅτι οἱ Τούρκοι ἐπέμεναν νὰ στείλουν στὸ αἰγυπτοκρατούμενο νησί στρατὸ καὶ ὅπλα, ἀλλ' οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Βακουφίου —μὲ ἀπουσιάζοντα μάλιστα τὸν Διευθυντὴ— ἀντεστάθησαν καὶ ἐπροστάτευσαν τοὺς κατοίκους, ποὺ εἶχαν ἀντιδράσει στὶς τουρκικὲς ἀξιώσεις. Τώρα συνέβη τὸ ἀντίθετο. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Βακουφίου παρώτρυνε τοὺς Τούρκους ἀντιπροσώπους νὰ ἐνεργήσουν καὶ μὲ σχετικὴ συνενόησι «προσεκάλεσε καὶ ἦλθον ἐβελονταὶ (δηλ. γιουρούκηδες) καὶ ὅπλα μεταφερθέντα ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Βακουφίου διεμοιράσθησαν εἰς πάντα παρεπιδημοῦντα μωαμεθανόν, ὡς καὶ εἰς πάντα ἀνὰ τὰ χωρία εὐρισκόμενον ὑπάλληλον τοῦ Βακουφίου». Τὸ ἀποτέλεσμα, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Βακουφίου διέσπειρε φόβο καὶ τρόμο (στ. 23-28).

Ἡ περιγραφή τῶν τουρκικῶν διαθέσεων καὶ τῆς αἰγυπτιακῆς συμπεριφορᾶς τοποθετοῦνται ἀσφαῶς σὲ χρόνον πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θάσου ἀπὸ τὰ στρατιωτικὰ ἀγῆματα τῶν Ἑλλήνων· ὁ συντάκτης τῆς ἐκθέσεως δῆμαρχος Γ. Θωμαΐδης παρουσιάζει τὴν προσφυγὴ τῶν Θασίων στὴν βᾶσι τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου στὴν Λῆμνο ὡς ἀποτέλεσμα τῆς καταστάσεως ποὺ ἐδημιούργησαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ Βακουφίου σὲ συνενόησι μὲ τοὺς Τούρκους. Καὶ γίνεται παραστατικὸς ὁ Δήμαρχος μὲ περιγραφή τῆς εἰκόνας ποὺ παρουσίαζε ἡ Θάσος καὶ μὲ ὑπογράμμισι τῶν εὐθυνῶν ἐκείνων ποὺ ἐδημιούργησαν τὸν τρόμο. «Κατεπίεζον, ἐξεφόβιζαν, κατεδίωκαν τοὺς κατοίκους». Ἐπιπλέον «ἐπρόδιδαν, παρανόμως ἐστρατολογοῦσαν, κατέσχον τὰ ζῶα τῶν κατοίκων». Ἐξανέστη λοιπὸν ὁ λαός, κατελόγισε τὰ γενόμενα εἰς βάρος τῶν ἐκπροσώπων τοῦ Βακουφίου καὶ τί ἄλλο νὰ ἔκαμε, ἐζήτησε τὴν προστασίαν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἀπὸ τὸν Μοῦδρο (στ. 31-36).

Μὲ ὀλίγες λέξεις γίνεται παρακάτω ἀναφορὰ στὴν ἀποβίβασιν τοῦ ἀγῆματος καὶ στὴν προστασίαν τῶν Ἀρχῶν τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως. Ὑστερα ὁ δῆμαρχος Γ. Θωμαΐδης ἐπικαλεῖται τὸ διεθνὲς δίκαιο καὶ σημειώνει τὴν νηοψία τοῦ αἰγυπτιακοῦ πλοίου «Thassos», χωρὶς ἔρευνα καὶ μὲ ἄδεια γιὰ τὸν πλοῦν. Ὡς πρὸς τὴν λειτουργίαν τοῦ Βακουφίου καμμία ἐνόχλησι δὲν ἐπετράπη, ἀπεναντίας ἔγιναν αὐστηρὲς συστάσεις στὸν λαὸ νὰ σεβασθῇ τὰ αἰγυπτιακὰ συμφέροντα καὶ τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ Βακουφίου. Τὴν προσοχὴ τοῦ λαοῦ ὅμως δὲν διέφυγε πῶς τὸ Βακούφι εἶχε ἐφοδιασθῇ μὲ ὅπλα, ἂν καὶ ὁ Διευθυντὴς τὸ ἀρνήθηκε ἐπιμόνως, μέχρις ὅτου πιεζόμενος καὶ ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν ὑπαλλήλων του παρέδωκε τὰ ξένα —τουρκικὰ— ὅπλα μαζὶ μὲ τὰ ἰδικὰ του. Προφανῶς ἐδημιουργήθη δυσπιστία πρὸς τὸν Διευθυντὴ τοῦ Βακουφίου καὶ τὸ τονίζει ὁ δῆμαρχος Θωμαΐδης.

Παρὰ ταῦτα, στὴν συνέχεια τοῦ ἐγγράφου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἕλληνας διοικητὴς τῆς νήσου προσκάλεσε τὸν Διευθυντὴ τοῦ Βακουφίου ἰδιαιτέρως καὶ τοῦ

ἀνεκοίνωσε ὅτι ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις «σκοπὸν εἶχε νὰ προστρέχη καὶ νὰ συνδράμη τὴν διεύθυνσιν, πρὸς περιφρούρησιν τῶν χεδιβικῶν συμφερόντων καὶ πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς καὶ ἡσυχίας τῶν ὑπαλλήλων αὐτῆς ἐναντι τοῦ δικαίως φανατισθέντος φρονήματος τοῦ λαοῦ ἐναντίον τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Βακουφίου» (ἔγγρ. 1, στ. 67-71). Ὁ Δήμαρχος καταγίνεται στὴν συνέχεια τῆς ἐκθέσεώς του ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Βακουφίου ἀπεδείχθησαν ραδιοῦργοι, γιατί παρεκίνησαν τοὺς ἀνά τὰ χωρία μουχαβίζηδες (φρουροὺς ὑπαλλήλους) καὶ ἤλθαν καὶ παρεπονέθησαν πὼς καταδιώκονται ἀπὸ τοὺς κατοίκους καὶ κακοποιοῦνται. Αὐστηρὰ ἐξέτασις ὅμως ἀπέδειξε ὅτι οἱ κατηγορίες ἦσαν ἀνυπόστατες καὶ δυσφημιστικὲς γιὰ φιλησύχους κατοίκους, ὑποκινούμενες ἀπὸ τὸν Διευθυντὴ τοῦ Βακουφίου, μὲ σκοπὸν νὰ καλύψῃ τὰ σφάλματά του καὶ παρουσιάσῃ πρὸς τὸν χεδίβη τὸν λαὸν τῆς Θάσου ἐχθρὸ τοῦ Αἰγυπτίου ἡγεμόνος, μολοντί ὁ Διευθυντὴς «ἔτυχε ἀπαραδειγματίστου βοθητίας καὶ ὑποστηρίξεως», ἄνθρωπος βαρυνόμενος μὲ ἐγκληματικὲς πράξεις.

Ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς, προσθέτει ἡ δημαρχιακὴ ἔκθεσις, ἐξακολουθεῖ ἡ ἰσχὺς τῶν αὐστηρῶν διαταγῶν γιὰ τὴν προστασία τῶν βακουφικῶν δικαιωμάτων, ἀλλ' οἱ ὑπάλληλοι δὲν ἐπιστρέφουν στὶς θέσεις των καὶ ἐξ ἀνάγκης τὴν ἐκπροσώπησι τοῦ Βακουφίου ἀνέλαβαν οἱ μουχαροδημογέροντες τῶν χωρίων μαζί μὲ τὸν ἱερέα, ἀλλὰ ἐπιμένουν στὴν καταγραφή τῶν ἐλαίων τῶν κατοίκων, καίτοι ἐπρόκειτο περὶ χρονιαῆς «εὐτελεστάτης καὶ ἀπαραδειγματίστης πτωχῆς» σ' ἐσοδεῖα (ἔγγρ. 1, στ. 100-103). Εἰς πίστωση τῶν ἀναφερομένων τοῦ ὁ Δήμαρχος ἐπικαλεῖται τὴν ἐπιμαρτυρία τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Βακουφίου, ἐπέξηγεῖ δὲ ὅτι προέβη στὴν λεπτομερῆ ἐνημέρωσι τοῦ χεδίβη ἐξ ἱεροῦ καθήκοντος ὀρμώμενος, ἀλλὰ πρὸ πάντων γιὰ νὰ προλάβῃ «διεστραβλωμένας πληροφορίας κακοβούλων», χάριν πληρότητος ὅμως ἐπέδωξε νὰ προστατεῦσῃ τοὺς κατοίκους καὶ τὸν μαχόμενον ἑλληνικὸν στρατὸν ὑπὲρ εὐζωίας καὶ αὐτῶν τῶν τυράνων.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Τὸ εἰς χεῖρας μου φωτοαντίγραφον τῆς ἐπιστολιμαίας ἀναφορᾶς τοῦ δημάρχου Θάσου Γεωργίου Δ. Θωμαΐδου πρὸς τὸν μεγαλειότατον ἄββᾶ Χιλμῆ τὸν Β' ἀποτελεῖται ἀπὸ 7 φύλλα γραμμένα ἐπὶ τῆς μιᾶς σελίδος. Πιθανῶς εἶναι αὐτόγραφο τοῦ Δημάρχου καὶ ἡ ὑπογραφή του δὲν ἔχει διαφορὰ ἀπὸ τὴν ὁμοίαν στὸ ὑπ' ἀριθ. 2 εἰς χεῖρας μου φωτοαντίγραφον, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ γίνῃ λόγος παρακάτω. Δὲν μπορῶ νὰ ὑποθέσω πὼς εἶναι τὸ βασικὸ στοιχεῖο τοῦ ἐπισήμου ἐγγράφου, νομίζω μᾶλλον ὅτι προέρχεται ὡς τελικὴ μορφή τῆς ἀναφορᾶς ἀπὸ ἀρχικὸ βελτιωμένο σχέδιο, ἀλλ' εἶναι καθαρὸ καὶ ἐπιμελημένης ἀντιγραφῆς, χωρὶς τὴν παραμικρὰ διαγραφή. Ἀπὸ καμμία πηγὴ δὲν εἶναι ἐπιβεβαιωμένη ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἐγγράφου στὸν προορισμὸ του. Δύο ἐκδοχὲς δικαιολογοῦνται. Πρῶτη ὅτι ὁ Δήμαρχος ἐκράτησε διὰ τῶν ἰδίων του χειρῶν πιστὸν ἀντίγραφο τοῦ ἐγγράφου γιὰ τὸ ἀρχεῖο του.

Δευτέρα ότι προοριζόμενον για τὸν ἐπίσημον ἀποδέκτη τὸ ἔγγραφο τελικῶς δὲν ἀπεστάλη καὶ παρέμεινε στὸ ἀρχεῖο τοῦ Δημάρχου, πού πέρασε ἀργότερα στὰ χέρια τοῦ συγγενῆ του δημοσιογράφου Π. Ι. Δρόσου. Ἀπομένει ἡ ἀπορία, πῶς εὑρέθη ἐκεῖ καὶ ἡ ὑπόνοια ὅτι αὐτὸς εἶχε ἀναλάβει τὴν διεκπεραίωσι καὶ δὲν τὴν ἐξετέλεσε.

Ἀνεξαρτήτως τῆς τύχης τοῦ ἐπίσημου ἔγγραφου, τοῦτο μπορεῖ νὰ κριθῆ καθ' ἑαυτὸ ὡς προῖον προσωπικῆς ἱκανότητος τοῦ ἀποστολέως ἐξ ἐπόψεως συντάξεως, δηλ. ὡς πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ στοιχεῖα, καὶ τὸ σπουδαιότερο ὡς πρὸς τὴ σημασία τοῦ περιεχομένου, δηλ. τὰ ἐσωτερικὰ στοιχεῖα. Ὁ συντάκτης τοῦ ἔγγραφου γνωρίζει γράμματα ἀρκετὰ ἀλλ' ὄχι σπουδαῖα, περίπου σωστὰ διατυπώνει τὰ διανοήματά του, δὲν διαπράττει σοβαρὰ ὀρθογραφικὰ σφάλματα, χρησιμοποιεῖ λογία γλῶσσα τῆς ἐποχῆς του καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐμφανισθῆ λογιώτερος ἀπὸ ὅ,τι εἶναι, ἀδιαφορῶν ἂν ὁ ἀναγνώστης ἀποδέκτης χωρὶς καθόλου σχεδὸν ἑλληνικὰ ἢ μὲ γνῶσι στοιχείων ἑλληνικῆς γλώσσας, θὰ κατανοήσῃ τὸ κείμενο, πού εἶναι ἐπὶ πλέον σὲ ὠρισμένα σημεῖα πολὺπλοκο κ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ἔχει ἔκτασι σὲ βαθμὸν φλυαρίας. Ἀκριβῶς τὸ γνῶρισμα τοῦτο χαρακτηρίζει ἐκείνους πού ἐπιθυμοῦν νὰ φαίνωνται λόγοιοι.

Δὲν εἶναι βεβαίως ἀπολύτως ἀναγκαῖον νὰ φέρω μερικὰ δείγματα γραφῆς καὶ ἐκφράσεως τοῦ προσωπογραφουμένου δημάρχου Θωμαΐδου, ἀφοῦ μάλιστα τὸ ἔγγραφο ἐκδίδεται καὶ εὑρίσκεται στὴν διάθεσι τοῦ ἀναγνώστου παντὸς τύπου, συνοδεύεται μάλιστα μὲ τμήματα πανομοιότυπα, για νὰ ἐπισημανθῆ καὶ ἡ ὀπτικὴ εἰκόνα τοῦ κειμένου στὸν ἀναγνώστη. Ἐν τούτοις ἰδοῦ ἐπιζητήσεως δείγματα Θωμαΐδικά: «ἔδοξε ἵνα ἐκπληρῶ καθήκοντα Δημάρχου» (στ. 4). «προβαίνω διὰ ταύτης μεν ἵνα διαβιβάσω ὑμῖν» (στ. 15-16). «εἰ καὶ ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐπιμόνως ἀπήτει ἵνα ἀποστείλῃ» (στ. 18-19). «συνωδὰ ταῖς ἐμπολέμοις διατάξεις» (στ. 43). «ἔτυχε» ἀπαρδειγματίστου ὑποστηρίξεως» (στ. 84). «ἀποφεύγουσιν ἵνα ἐπιστρέψωσι» (στ. 98) κλπ.

Δύο ἕως τρία σημεῖα στοχεύει καὶ ἐπιμένει νὰ τονίσῃ διὰ τῆς ἀναφορᾶς του ὁ δήμαρχος Γ. Θωμαΐδης, τὴν ὁποῖαν φυσικὰ ἀποδεχόμεθα ὡς προοριζομένην για τὸν μεγαλειότατον ἄββᾶ Χιλμῆ τῆς Αἰγύπτου, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἔρευνα δὲν ἔχη προχωρήσει σὲ σημεῖο πού νὰ παρακολουθήσῃ ἂν ἔφθασε στὸν προορισμὸ τῆς καὶ τί ἀποτέλεσμα εἶχε. Περιέχει λοιπὸν ἡ μακρὰ αὐτὴ δημαρχικὴ ἀναφορὰ ἓνα δριμὺν κατηγορητήριον κατὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Βακουφίου τῆς ἐποχῆς, τοῦ Ρεσίτ βέη. Ὅτι τὸ κατηγορητήριον διατυπώνει ἓνας δεδλωμένος φιλοβακουφικὸς ἀξιωματοῦχος ἤδη Θάσου ἔχει ἰδιάζουσαν σημασία. Μὲ τὸ κατηγορητήριον ἐπιδιώκεται ἡ πράσπισις τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος σὲ γενικὴ θεώρησι (νέον καθεστῶς, λαϊκὴν φρόνημα, τύχη τοῦ Βακουφίου, προσωπικὰ συμφέροντα γράφοντος κ.ἄ.). Δεύτερος στόχος εἶναι νὰ προσφερθῆ δημοσίᾳ τιμὴ καὶ ἀφοσίωσις πρὸς τὶς ἑλληνικὰς Ἀρχὰς κατοχῆς τῆς ἐ-

λευθέρως νήσου καὶ τὰ πρόσωπα τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἡγεσίας. Περιττεύει ἀνθολόγησις ἐκφράσεων ὡς πρὸς αὐτὸν τὸν στόχο, γιατί' εἶναι φανερὸς διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ μέχρι βαθμοῦ κολακείας. Ὡς τρίτη ἐπιδιώξις μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ἡ ἐξαγορὰ τῶν συμπαθειῶν τοῦ Θασιακοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὴν ψῆφον τοῦ ὁποίου κερδίζει κανέννας τὸ ἐπιδικώμενον ἀξίωμα.

Συμφέρον λοιπὸν παραπάνω ἀπὸ τὸ ἱερὸν καθήκον ποῦ λέγει ὁ Θωμαΐδης πὼς εἶχε, ὥθησε κατὰ μείζονα λόγον αὐτὸν νὰ συντάξῃ, νὰ στείλῃ στὸν ἀποδέκτη τὴν ἀναφορὰ καὶ νὰ τὴν κοινοποιήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρύτερα, νὰ μάθῃ τι γράφει πᾶς ἐνδιαφερόμενος, ὁ Διοικητὴς κατοχῆς, οἱ δημογέροντες, ὁ ἀπερχόμενος Διευθυντὴς τοῦ Βακουφίου καὶ αὐτὸς ὁ λαὸς τῆς νήσου. Ἐντυθέν καὶ ἡ καθαρὰ —εὐανάγνωστη— γραφὴ στὰ εἰς χεῖρας ἰδιώτου ἀντίγραφον τῆς ἀναφορᾶς³⁸.

Ἀπὸ τὴν βάσανον τοῦ ἐγγράφου μπορεῖ κανεὶς νὰ συναγάγῃ ὅτι ὁ δήμαρχος Γεώργιος Δ. Θωμαΐδης ἐκ πρώτης ὄψεως καὶ χωρὶς ἀμφισβήτησι ἐνήργησε εἴτε αὐτοβούλως εἴτε καθ' ὑπόδειξιν τῶν πρώτων ἐλληνικῶν Ἀρχῶν τῆς νήσου, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Θασιακῆς-ἐλληνικῆς ὑποθέσεως, ὅτι μὲ τὴν ἐνέργειά του ἐξεπροσώπησε, δήμαρχος αὐτὸς Θάσου, τὴν νέα ἐλευθέρᾳ ἐλληνικῆ πολιτεία στοὺς Θασιακοὺς κόλπους, ὅτι εὐφυῶς κινούμενος δὲν ἔχασε τὴν εὐκαιρία νὰ καρπωθῆ γιὰ προσωπικὸν ὄφελος ἓνα καλὸ ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὴν πρωτοβουλία του. Ἀγνοοῦμε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναλυτικῆς ἀναφορᾶς. Βασανίζοντας τὴν ἀναφορὰ δὲν μποροῦμε ν' ἀμφισβητήσωμε τὴν σημασία ποῦ περιέχει ἔστω καὶ ὡς ἐνέργεια. Ἀναζητώντας στοιχεῖα τῆς προσωπικότητος Γ. Θωμαΐδου συλλαμβάνομε κάποια πτυχή τοῦ χαρακτῆρος του ἀπὸ τὸ σύνολον τῶν ἐπὶ τῆς ἀναφορᾶς παρατηρήσεων. Πάντως ὀφθαλμοφανὲς εἶναι, ὅτι μὲ τὴν μεταβολὴ τοῦ 1912 ὁ ἐπὶ ὀκταετίαν δήμαρχος Θάσου ὑπὸ καθεστῶς τουρκικὸ διετηρήθη στὴν θέσι του ἀπὸ τὶς ἐλληνικὲς Ἀρχὲς καὶ ἤξερε νὰ προσφέρῃ ὑπηρεσίες καὶ νὰ τὸ ἐπιδεικνύῃ σὲ βαθμὸ ποῦ νὰ θεωρῆται χρήσιμος.

Τρίτη περίοδος. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, δεχόμεθα ὅτι ὡς δήμαρχος Θάσου ὁ Γεώργιος Δ. Θωμαΐδης, εἴτε ἐκλεγμένος εἴτε διωρισμένος, εἶχε κατορθώσει νὰ πείθῃ εἴτε τὸν Θασιακὸ λαὸ εἴτε τὶς ἐλληνικὲς Ἀρχὲς τῆς νήσου ὅτι καὶ ἱκανὸς καὶ κατάλληλος καὶ ἴσως μοναδικὸς γιὰ τὴν ἐποχὴ του ἦταν, ὥστε νὰ δικαιώσῃ τὸ ἀξίωμα ποῦ κατεῖχε. Διετηρήθη λοιπὸν ὡς δήμαρχος μέχρι καὶ τὸ 1916. Ἀλλὰ κατὰ Μάιον/Ἰούνιον 1916 ἡ Θάσος ἐτελοῦσε ὑπὸ

38. Ὁ καθηγητὴς Βακαλόπουλος θεωρεῖ ὡς τὸ πλουσιώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἀρχεῖα τῆς Θάσου τὸ ἀρχεῖο τοῦ δημάρχου Γ. Θωμαΐδου, ποῦ περιέχει πλῆθος ἀπὸ ἐλληνικὰ καὶ τουρκικὰ ἔγγραφα, φυλάσσεται δὲ ἀταξινόμητο στὴν οἰκία τοῦ υἱοῦ τοῦ δημάρχου Δημ. Γ. Θωμαΐδου (μέσα σ' ἓνα ξύλινο κουτί). Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τῆς Θάσου, σσ. 177-178.

γαλλικήν κατοχή. Με τὴν διαφωνία μεταξύ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ Ἑλ. Βενιζέλου ἐδημιουργήθη πολιτικὴ κρίσις στὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ χώρα μας ἐπιέζετο νὰ μετάρχη στὸν Ἀ΄ Παγκόσμιον πόλεμον μὲ τὸ μέρος τῆς συμμαχίας Ἑγγλων-Γάλλων ἐναντίον Γερμανῶν-Βουλγάρων. Ἀποτέλεσμα τῶν πιέσεων ὑπῆρξε καὶ ἡ κατάληψις τῆς Θάσου, ποὺ ἐκράτησε περίπου ἓνα χρόνον καὶ ἔτσι ἐδημιουργήθη καθεστὼς νέου, μὲ Γάλλο Διοικητὴ (πλοίαρχο) ἐπὶ κεφαλῆς Γάλλων πεζοναυτῶν καὶ παραλλήλως Ἑλληνα στρατιωτικὸν Διοικητὴ, τὸν ἀντιπλοίαρχο Σκιᾶ.

Οἱ ἀρμοδιότητες τῶν τοπικῶν ὀργάνων Αὐτοδιοικήσεως παρέμειναν ἰσχυρές, ὅχι ὅμως καὶ ὅλα τὰ πρόσωπα, διότι ἔγινε ἀντικατάστασις μὲ διορισμὸ ὠρισμένων προεστῶν καὶ δημογερόντων. Ἐγγραφο μάλιστα τοῦ Ἑλληνος στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ πρὸς τὸν δήμαρχο Γ. Θωμαΐδην κατ' Ὀκτώβριον 1916 τοῦ κοινοποιεῖ διορισμὸ νέου προεστοῦ καὶ δημογεροντίας στὸ Καζαβίτι³⁹. Τὸ πέρασμα τῶν Γάλλων ἀπὸ τὴν Θάσο διφορομένως κρίνεται ἀπὸ ἐγκωμιαστικὸ μὲ θαυμασία συμπεριφορὰ μέχρι ἀνεκτῆς, ἀλλὰ πάντως μέσα σὲ κλίμα καχυποψίας, ἀφοῦ ξένη δύναμις ἀσκοῦσε διοίκησι ὑπὸ στρατιωτικὸν νόμον. Σημειώνεται προσβολὴ τῆς ἐθνικῆς φιλοτιμίας τῶν Θασίων, γιὰ φαινεται πὼς οἱ κάτοικοι εἶχαν χωρισθῆ σὲ φιλικὰ διακειμένους πρὸς τὴν ξενικὴν κατοχὴν καὶ ἀντιφρονούντες. Ἐπόμενον ἦταν νὰ εὑρεθοῦν πρόθυμοι μερικοὶ κάτοικοι μὲ μειωμένη ἐθνικὴ συνείδησι, ἀκόμη καὶ νὰ προκληθοῦν μετὰ τῶν κατοίκων μίση καὶ ἀντιτιθέμενα συμφέροντα.

Γιὰ τὴν περίπτωσι τοῦ δημάρχου Γ. Θωμαΐδου ὑπάρχει ἐπιβαρυντικὸ στοιχεῖο, ποὺ κυρώνει συμμετοχὴ καὶ ὑπογραφή του. Ὡς γνωστὸν, ἡ Θάσος παρεδόθη στὴν Ἑλληνικὴ Διοίκησι τὴν 29 Ἰουλίου 1917. Τὸ γεγονός βεβαίως ἐχαιρετίσθη μ' ἐνθουσιασμὸ καὶ ἀνεμένετο. Ἐν τούτοις ὀλίγοι ὑπολογιστὲς ἰδίων συμφερόντων ἐτόλμησαν νὰ ὑποβάλουν ἐνυπόγραφη ἀναφορὰ στὸν στρατιωτικὸν διοικητὴ Σκιᾶ, συντεταγμένη στὴν Παναγία στίς 11/24 Ἰουλίου 1917, γιὰ νὰ παρουσιάσουν τὸν λαὸ τῆς νήσου ἀφωσιωμένον καὶ μ' αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Γαλλικὴν Διοίκησι, χάρις στίς εὐεργεσίας ποὺ προσέφερε στὸν κόσμον κατὰ τὴν ἐπὶ 14 μῆνες παρουσία της στὸ νησί. Ἐπομένως διευτυπώθη ὡς αἴτημα λαϊκὸ καὶ μεσολάβησις γιὰ παραμονὴ τῶν Γάλλων στὴν Κυβέρνησί τους. Ἐπὶ λέξει ἔγραψαν οἱ ὀλίγοι Θάσιοι ὅτι ἐπι-

39. Ἰωάννης Γόρδου-Τσιλογεώργη, Ἡ γαλλικὴ κατοχὴ καὶ οἱ ἀντιδράσεις τῶν κατοίκων τῆς Θάσου, «Θασιακά», τ. Θ' (1994-95), σ. 131. Ἐξ ἄλλου ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητὴς τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1916 κοινοποιεῖ διαταγὴ διορισμοῦ βοηθῶν τῆς τελωνειακῆς ὑπηρεσίας γιὰ τὴν παρακολούθησι τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως στὰ παράλια τῆς νήσου καὶ ἰδιαιτέρως ἐξαγωγῆς ξυλείας. Στὴν γραπτὴ ἐντολὴ ὁ δήμαρχος Γ. Θωμαΐδης ἐξουσιοδοτεῖτο νὰ κοινοποιήσῃ —καὶ ἐκονοποιήσῃ— τὴν διαταγὴν σὲ ἀντίγραφο σ' ὅλους τοὺς ἐνδιαφερομένους (αὐτόθι, σσ. 138-139 τὸ ἔγγραφο).

θυμοῦσε ἡ πατρίδα τους ἀπὸ τὴν Γαλλία «να̃ ἐξακολουθήση να̃ προστατεύη καὶ να̃ ἔχη ἡμᾶς ὑπὸ τὴν κραταιάν της αἰγίδα μέχρι τῆς λήξεως τοῦ τρομεροῦ αὐτοῦ πολέμου, ὅποτε καὶ πάλιν αὐτὴ ἢ ἰδία θὰ χαράξη καὶ σταθμίση τὴν ὁδόν, ἣν ὀφείλει να̃ ἀκολουθήση ἢ νῆσος ἡμῶν»⁴⁰. Τὸ ἔγγραφον ἔφερε ὑπογραφές καὶ σφραγιδες προεστῶν μερικῶν Κοινοτήτων καὶ τοῦ δημάρχου Γ. Θωμαΐδου. Ἴσως καὶ ἡ σύνταξις τοῦ ἐγγράφου ἦταν μὲ τὸ χέρι του, ἂν μὴ καὶ ἡ πρωτοβουλία.

Στὸ θρασὺ περιεχόμενον τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ὑπῆρξε σῶφρων ἀντίδρασις παραγόντων τοῦ νησιοῦ ὑπὸ μορφὴν γραπτῆς διαμαρτυρίας μὲ ἡμερομηνία 20 Αὐγούστου 1917. Τὸ ἔγγραφον εἶναι καταπέλτης κατὰ τῶν προσώπων ποὺ ἐκινητοποιήθησαν καὶ ἰδίως κατὰ τοῦ δημάρχου Γ. Θωμαΐδου, ἀλλὰ καὶ τοῦ πρ. βακουφικοῦ ὑπαλλήλου Κ. Προέδρου (διωρίσθη ἀπὸ τοὺς Γάλλους Ἐπιθεωρητῆς Δασῶν) καὶ τῶν ἄλλων προεστῶν, ποὺ εἶχαν προσκολληθῆ στὴν Διοίκησι καὶ εἶχαν προβῆ σὲ καταπιέσεις κατὰ τῶν Θασίων πατριωτῶν των. Διὰ τῆς διαμαρτυρίας ἐζητήθη τιμωρία τῶν προσώπων ποὺ ὑπέγραψαν καὶ ποινικὴ των δίωξις. Προφανῶς ἐπροκλήθη ἀναταραχὴ στὸ νησί, μὲ δημιουργία θέματος δοσιλόγων, τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ ἐξέλιξις καὶ ἡ κατάληξις. Ὡπωσδήποτε ὅμως γιὰ τὸν Γ. Θωμαΐδην τὸ ὀλιγώτερον θὰ ὑπῆρξε καθαιρέσις ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ Δημάρχου⁴¹.

ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΤΕΛΟΣ ΑΔΟΞΟΝ

Ἀ ν α δ ρ ο μ ῆ. Ἐπταετῆ συνεπλήρωσε δημαρχιακὴ θητεία, ὕστερα ἀπὸ τὴν μεταβολὴ τοῦ 1902, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρὸ τῆς λήξεως τοῦ 1904, μέχρι καὶ πρὸς τὸ τέλος τοῦ 1912 ὁ Γεώργιος Δ. Θωμαΐδης. Διετέλεσε μέχρι τοῦ 1916 ὁ ἐπίσημος καὶ ἀνεγνωρισμένος Δήμαρχος πάσης Θάσου ὑπὸ ἐλληνικὴν διοίκησι γιὰ ἔτη 4 περίπου. Ἀλλὰ Δήμαρχος παρέμεινε καὶ κατὰ τὴν γαλλικὴ κατοχὴ τῆς νήσου ἀπὸ τὰ μέσα 1916 γιὰ ἓνα ἀκόμη χρόνον. Γιὰ τὴν πρώτη ὑπὸ τουρκικὴ κατοχὴ περίοδο τῆς δημαρχίας του δὲν εἴμεθα ἐπαρκῶς πληροφορημένοι, μποροῦμε ὅμως να̃ εἰκάσωμε ὅτι ἦταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐχρειάζετο τὸ νησί γιὰ να̃ συνεννοῆται μὲ τοὺς πάντοτε ἀπαιτητικούς Τούρκους, πάντοτε πιεστικούς καὶ μὲ νοοτροπία σκληρῶν Ἀνατολιτῶν. Ἦταν ἀκόμη ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος ὁ δήμαρχος Γ. Θωμαΐδης γιὰ τὴν συνέχισι

40. Ἰωάννης Γόρδου-Τσιλογεώργη, Ἡ γαλλικὴ κατοχὴ, σσ. 134-136.

41. Ἀπόκειται στὴν φιλοτιμία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν τοπικῶν ἐρευνητῶν ν' ἀποκαλύψουν στὴν ἀναδίφησι τῶν Κοινοτικῶν καὶ οἰκογενειακῶν ἀρχείων τῆς νήσου λεπτομέρειες τῶν γεγονότων, γιὰ να̃ καταστῆ στερεωτέρα ἡ κρίσις μὲ αὐξήσι τῶν σχετικῶν γνώσεων.

όμαλῶν σχέσεων μὲ τοὺς Αἰγυπτίους χεδίβηδες, ἄλλους ἀπαιτητικούς καὶ πιεστικούς βακουφικούς. Ἐπομένως πρέπει νὰ ἤσκησε ὁ Θάσιος Δήμαρχος φιλοτουρκικὴ καὶ φιλοβακουφικὴ πολιτικὴ ὑπὲρ καὶ κατὰ τῶν ξένων κυριάρχων καὶ τῶν νησιωτῶν. Ἦταν ἄλλως τε γνωστὸς δεδηλωμένος φιλοβακουφικὸς ὁ Θωμαΐδης καὶ πλὴν τῶν ἄλλων εἶχε νὰ συμπράττῃ ἢ ν' ἀντιτίθεται πρὸς τὰ σὲ σχετικὴ δρᾶσι φιλοτουρκικὰ ἢ φιλοβακουφικὰ κόμματα τῆς νήσου.

Εἶδαμε ἓνα ζωντανὸν Δήμαρχο τῆς ἐλευθέρως Θάσου ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 1912. Γιὰ νὰ διατηρηθῇ Δήμαρχος ὑπὸ καθεστῶς νέον σημαίνει ὅτι κατῳρθώσε νὰ κερδήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν ὑπευθύνων τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως. Καὶ ἐνεφανίζετο ὡς πρόσωπον τῆς ἡμέρας. Καὶ γιὰ λογαριασμὸ τῆς ὑπεύθυνης Διοικήσεως τῆς ἐλευθέρως Θάσου ἀνέλαβε νὰ διαφωτίσῃ τὸν Αἰγύπτιον χεδίβη γιὰ ἓνα ὄχι ἀσήμαντον μεταβατικὸ ἐπεισόδιον καὶ νὰ διεκδικήσῃ πολιτικὰ πρωτεῖα καὶ διαβατήριον ἐλευθέρως μετακινήσεως ἀπὸ καθεστῶτος σὲ καθεστῶς. Ἰδιοτελὴς καὶ ἐγκάθετος τῶν Γάλλων ἐμφανίζεται ἀπὸ τοὺς ἰδίους συμπολίτες του, πού τὸν διασύρουν δημοσίᾳ καὶ ζητοῦν τὴν ποινικὴ του δίωξι. Δὲν ἐπιτρέπουν οἱ περιορισμένους πηγῆς τὸν γενικώτερο χαρακτηρισμὸ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ἀλλὰ τείνει κανεὶς νὰ πιστεῦῃ ὅτι ἢ κατὰ τὴν τελευταία περίοδο τῆς δημοσίας ἐμφανίσεώς του συμπεριφορὰ του δὲν διέφερε πολὺ ἀπὸ τὶς πρῶτες περιόδους.

Ἄ π ο κ ἄ λ υ ψ ι ς. Ἔχει ἀποστρατευθῆ ὁ Γεώργιος Δ. Θωμαΐδης καὶ σχεδὸν ἔχει ἀποσυρθῆ ἀπὸ τὸν δημόσιον βίον μετὰ τὴν ὀριστικὴ ἐγκατάστασι τῶν ἑλληνικῶν Ἀρχῶν. Ἐν τούτοις ἐμφανίζεται γέρον πλέον τὸν Νοέμβριον 1945 μὲ μία ἐπιστολὴ του, ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν ἐνδοξον Χουσεὶν Φαχμῆ βέη στὸ Κάιρο. Πρέπει νὰ ἦταν οἰκεῖον γι' αὐτὸν πρόσωπο ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ὑπηρετοῦσε στὴν Θάσο. Ἔμενε ὁ πρῶτος δήμαρχος Θάσου στὸ Λιμένα. Ἔχει ὑποστῆ σοβαρὰς ζημιὰς καὶ δοκιμασίες ἀπὸ τὴν βουλγαρικὴ κατοχὴ τῆς νήσου ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς παντοδυναμίας τῶν Γερμανῶν κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον. Ἐξιστορεῖ λοιπὸν ὠρισμένα ἀπὸ τὰ βάσανά του εὐθύς ἀμέσως καὶ γιὰ νὰ προετοιμάσῃ τὸ ἔδαφος γιὰ τελικὸν αἴτημα αὐτοπαρουσιάζεται. Διέμενε σὲ σπίτι μ' ἐνοίκιο, γιὰτ' οἱ κακοῦργοι Βούλγαροι κατέστρεψαν οἰκίαι καὶ μαγαζιά του. Αὐτοὶ οἱ ἄρπαγες τοῦ ἐπῆραν, γράφει, «καὶ αὐτὰς τὰς δύο ἐπισήμους στολάς, ἃς εἶχε, διότι ἦτο Δήμαρχος Θάσου, καὶ ἑτέραν ἄλλην καὶ αὐτὸ τὸ ἐπανωφόριον καὶ τὸν ἄφησαν σχεδὸν γυμνόν».

Πλὴν τῶν ὑλικῶν ζημιῶν ὁ Γ. Θωμαΐδης ἀναφέρει τὶς ἐξ αἰτίας τῶν Βουλγάρων οἰκογενειακὰς περιπέτειάς του, ὥστε τώρα ὑποχρεώνεται νὰ διατρέφῃ τρεῖς οἰκογένειαι, δύο γαμβρῶν καὶ υἱοῦ. Ἀκριβῶς αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος πού τὸν ὑποχρεώνει νὰ ζητήσῃ ἐργασία, ὑποσχόμενος ὅτι «θὰ ἐργασθῆ τιμίως, ἀόκνως καὶ ἐπιμελῶς, ὥστε νὰ μείνῃ ὁ ἐνδοξότατος πολὺ εὐχαριστημένος».

Σ' ἐπίρρωσιν αὐτοῦ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἀναγκάζεται ν' ἀνατρέξῃ στὶς ἐργασίες ποὺ τὸν ἀνέδειξαν στὸ παρελθὸν ἀξιόπιστο πρόσωπο στὸ νησί. Ζητεῖ λοιπὸν εὐθέως νὰ διορισθῇ ὑπάλληλος καὶ βεβαιώνει ὅτι «θὰ ἔχῃ καιρὸν νὰ ἐρευνήσῃ καὶ διὰ τὸ δωρητήριο τοῦ ἀειμνήστου Μεχμέτ 'Αλή πασᾶ, πρώτου χεδίβου», σημειώνει μάλιστα ὁ ἴδιος ὅτι γι' αὐτὸ τὸ δωρητήριο ἐγνώριζε ὁ ἀποδέκτης τῆς ἐπιστολῆς ὅτι καὶ πρῶτα ὁ Θωμαΐδης ἔψαχνε πρὸς χάριν του καὶ δὲν τὸ εἶχε βρεῖ, τώρα ὅμως εἶχε «πεποιθήσῃ, ὅτι, ὅταν γίνῃ οἰκονομικῶς ἀνεξάρτητος, θὰ τὸ εὔρῃ». Ἐπιπλέον, γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές, ὁ Θωμαΐδης παραπέμπει τὸν Χουσεῖν Φαχμῆ βέη στὴν ἐμπιστευτικὴ ἀλληλογραφία μὲ τὸν τότε Διοικητὴ ἀπὸ Μάιον 1902 καὶ κατόπιν, δηλ. κατὰ τὴν ἐξέγερσι τῶν Θασίων καὶ πρόσκλησι τῶν Τούρκων στὸ νησί. Τὶ κρύβεται ὀπίσω ἀπ' αὐτὰ δὲν μπορῶ νὰ εἰκάσω.

Τελικὴ κρίσις. Ἐπιπλέον, γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές, ὁ Θωμαΐδης παραπέμπει τὸν Χουσεῖν Φαχμῆ βέη στὴν ἐμπιστευτικὴ ἀλληλογραφία μὲ τὸν τότε Διοικητὴ ἀπὸ Μάιον 1902 καὶ κατόπιν, δηλ. κατὰ τὴν ἐξέγερσι τῶν Θασίων καὶ πρόσκλησι τῶν Τούρκων στὸ νησί. Τὶ κρύβεται ὀπίσω ἀπ' αὐτὰ δὲν μπορῶ νὰ εἰκάσω.

Τελικὴ κρίσις. Ἐπιπλέον, γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές, ὁ Θωμαΐδης παραπέμπει τὸν Χουσεῖν Φαχμῆ βέη στὴν ἐμπιστευτικὴ ἀλληλογραφία μὲ τὸν τότε Διοικητὴ ἀπὸ Μάιον 1902 καὶ κατόπιν, δηλ. κατὰ τὴν ἐξέγερσι τῶν Θασίων καὶ πρόσκλησι τῶν Τούρκων στὸ νησί. Τὶ κρύβεται ὀπίσω ἀπ' αὐτὰ δὲν μπορῶ νὰ εἰκάσω.

Τελικὴ κρίσις. Ἐπιπλέον, γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές, ὁ Θωμαΐδης παραπέμπει τὸν Χουσεῖν Φαχμῆ βέη στὴν ἐμπιστευτικὴ ἀλληλογραφία μὲ τὸν τότε Διοικητὴ ἀπὸ Μάιον 1902 καὶ κατόπιν, δηλ. κατὰ τὴν ἐξέγερσι τῶν Θασίων καὶ πρόσκλησι τῶν Τούρκων στὸ νησί. Τὶ κρύβεται ὀπίσω ἀπ' αὐτὰ δὲν μπορῶ νὰ εἰκάσω.

Εἶναι ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζει ὁ ἱστορικὸς ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ ρίψῃ δέσμες φωτεινὲς στὴν ἀλλοτρία συνείδησι. Στὴν παρούσα περίπτωσι ἓνας δήμαρχος Θάσου, ὁ Γεώργιος Δ. Θωμαΐδης, προσφέρει ὑπηρεσία κάτω ἀπὸ τρία διαφορετικὰ καθεστῶτα στὸ νησί. Ἐμφανίζει λοιπὸν ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν πηγῶν στοιχεῖα θετικὰ καὶ ἀρνητικὰ. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ὠφέλησε τὸ νησί, ἀγωνιζόμενος νὰ ἐπιτύχῃ κάτι καλύτερο ἀπὸ ξένες καὶ δικῆς Διοικήσεις. Ἐπιτυχία τοῦ ἀκόμη εἶναι καὶ τὸ ὅτι κατορθώνει νὰ διατηρῆται στὴν θέσι τοῦ Δημάρχου σ' ὅλες τὶς καταστάσεις. Καὶ αὐτοὶ οἱ δοσίλογοι προσφέρουν κάποια ὑπηρεσία. Στὰ θετικὰ λοιπὸν στοιχεῖα ὑπάρχει ἱκανότης, δραστηριότης, ἐλιγμοί, παρουσία σὲ δύσκολες ὥρες. Στ' ἀρνητικὰ στοιχεῖα ἀνήκει ἡ ἀμετακίνητη βακουφικὴ τοῦ ιδιότης καὶ ιδιοτέλεια, ἡ ἔλλειψις ἀξιοπρεπείας καὶ σεβασμοῦ πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὶς βασικὲς ἀξίες.

Τὶ ἐζητοῦσε ἀπὸ τὸν Δήμαρχό της ἡ ὑπόδουλη στοὺς Τούρκους ἀπὸ 1904 ἕως 1905 μέχρι τὸ 1912 Ὁ θάσος καλὰ-καλὰ δὲν γνωρίζομε, ὥστε νὰ ἀξιολογηθοῦν οἱ προσφορὲς τοῦ Δημάρχου. Ἦταν παλαιοβακουφικὸς καὶ ὑπηρετοῦσε

ὑπὸ τουρκικὸν καθεστῶς. Ποῦ ἦταν τοποθετημένος; Ἦταν σύνδεσμος μεταξὺ κυριάρχων καὶ ὑποτελῶν, ἀλλὰ πῶς κατῴρθωνε νὰ ὑπηρετῇ τὴν πατρίδα του καὶ νὰ συνεργάζεται ἐθελουσίως ἢ κατ' ἀνάγκην μὲ τὸν πάντοτε ἀπαιτητικὸν κατακτητῆ; Δὲν γνωρίζω ἂν ἦταν αἰρετὸς Δήμαρχος καὶ ἂν ἀνενεώνετο ἡ θητεία του ἢ παρέμενε ἐλέω κατακτητῶν. Ὀφείλομε νὰ δεχθοῦμε ὅτι εἶχε βρεῖ τὸν τρόπο νὰ διεκπεραιώσῃ ὑποθέσεις, νὰ κάνῃ κάποιους συμβιβασμούς, νὰ κρατῇ κάποια ἰσορροπία ὡς πρὸς τὶς τουρκικὰς Ἀρχὰς καὶ ἀξιώσεις. Ὡς πρὸς τὴν Θασιακὴ πλευρὰ κανεὶς δὲν γνωρίζει ἂν ἦταν ἀγαπητός, νομίζω μάλιστα ὅτι ἴσως δὲν εἶχε οὐσιαστικὴν ἐξουσία ἐντὸς τῆς Αὐτοδιοικήσεως, τὴν στιγμὴν ποὺ ἐλειτουροῦσαν τὰ ἰσχυρὰ κοινοτικά ὄργανα, ἴσως καὶ τὸ φιλοτουρκικὸ κόμμα.

Αὐτομάτως ὑπάρχει κάποια διαφάνεια ὡς πρὸς τ' ἀρνητικὰ στοιχεῖα τῆς παρουσιαζομένης προσωπικότητος καὶ κατ' ἐμὲ κριτὴν δὲν πρόκειται περὶ ἀξιόλογης προσωπικότητος. Ὁ χαρακτήρ Θωμαΐδου διαφαίνεται πιὸ καθαρά κατὰ τὴν δευτέρα περίοδο τῆς δημαρχίας του ὑπὸ Θάσον ἐλευθέρα. Τὸν εὐρῆκαν, τὸν ἐκράτησαν Δήμαρχο οἱ ἐλληνικὰς Ἀρχὰς, ἐξυπηρετήθη ἡ μεταβατικὴ κατάστασις. Σ' αὐτὰ ποὺ δυνατὸν νὰ προσέφερε σὲ δευτερεύοντα μᾶλλον βαθμὸν συγκλίνουν τὰ στοιχεῖα μιᾶς διαφορομένης καὶ αἰωρουμένης προσωπικότητος μεταξὺ Βακουφίου καὶ ἐλληνικῆς πραγματικότητος. Προσπαθεῖ νὰ φανῇ ἐλληνικώτερος καὶ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων, ἡ θέσις ποὺ παίρνει εἶναι διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ἀντιβακουφικὴ -ἀντιαιγυπτιακὴ, ἀλλὰ γενᾶται σοβαρὰ ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὴν εἰλικρινεία του, ἐνῶ πάλιν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὑπηρεσία πρὸς τὴν ἐλευθέρα πατρίδα σὲ κάποια στιγμὴ σημαντικῆς καμπῆς.

Θὰ ὁμολογήσω καταλήγοντας πῶς οἱ κρίσεις μου στηρίζονται σ' ἐνδείξεις καὶ ἀποδείξεις ὡς πρὸς τὴν καθόλου συμπεριφορά του καὶ κατὰ τὶς τρεῖς διαφορετικὰς περιόδους παρουσίας του στὴν δημοσίαν ζωὴν τῆς Θάσου. Ἄν ὑπῆρξε προσωπικότης, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντλήσῃ κανεὶς θετικὰ καὶ σαφῆ στοιχεῖα ἀπὸ καμμία περίοδο τῆς ἀσκήσεως ἐξουσίας του στὰ νησί. Γιὰ νὰ ἐπιβιώσῃ φαίνεται ὅτι κάθε φορὰ ἦταν προσαρμοσμένος στὰ πράγματα. Τουρκικώτερος τῶν Τούρκων μέχρι τὸ 1912, ὅποτε ὁ φιλοβακουφικὸς Δήμαρχος Θάσου ἐτούριζε. Κατὰ τὴν περίοδο 1912-1916, ὑπὸ Ἑλληνικὴν Διοίκησιν φιλελληνικώτερος τῶν Ἑλλήνων μᾶλλον ὑπεκρίνετο. Κατὰ τὴν γαλλικὴ κατοχὴ φιλογαλλικώτερος τῶν Γάλλων ὑπερέβαινε τὸν ἑαυτὸν του, πάντως ἐγάλλιζε. Δὲν πρέπει νὰ ἦταν σὲ καμμία περίπτωσι εἰλικρινῆς. Τὸν συνώδευε μᾶλλον ὑποκριτικὴ ἐπιμελῶς κρυπτομένη διάθεσις. Τέλος, μὲ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ 1945 νομίζω πῶς ἀποκαλύπτει ὅλες τὶς ἀδυναμίας τοῦ χαρακτήρος του, παρὰ τὰ ἐλαφρυντικά ποὺ ἔχει λόγῳ ἡλικίας. Σχεδὸν μόνος ὑπογράφει τὴν κατάδικήν του. Σ' ὅλες τὶς περιόδους ἐβουλεύετο Θωμαΐδικά. Ἐνεργοῦσε κατὰ πε-

ρίπτωσιν κομματικά καὶ δὲν λέγω συμφεροντολογικά. Φιλοβακουφικὸς ἐτούρ-
κιζε μέχρι τὸ 1912. Ἑρακλῆς τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως ἐβακούφιζε μέχρι
τὸ 1916. Ὑπὸ τοὺς Γάλλους ἀσυστόλως ἐγάλλιζε. Ἰκανός, εὐφυής, ἄνθρωπος
τῶν περιστάσεων καὶ μᾶλλον κακὸς καιροσκόπος, προδότης ὄχι, ἀντιπαθῆς
πιθανώτατα στὸ κοινὸ τῶν Θασίων, παραμένει ὡς διαφορομένη προσωπικό-
της, ποὺ τὸν χαρακτηῖρα του ἐπικυρώνει τὸ ἄδοξον τέλος του. Θ' ἀκολουθή-
σουν τὰ ἔγγραφα.

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ*

— 1 —

Τῆ Α. Α. Μεγαλειότητι Ἀββᾶ Χιλμῆ τῷ Β' τῷ καὶ Ἀντιβασιλεῖ τῆς
Αἰγύπτου

Μεγαλειότατε,

Ἐπειδὴ ἔδοξε ἵνα ἐκπληρῶ καθήκοντα Δημάρχου ἐν τῇ νήσῳ
5 Θάσῳ, σκοπὸν εἶχον ἵνα διαβιβάσω τῇ Ὑμετέρα Μεγαλειότητι ἀκριβῆ
καὶ ἀμερόληπτον ἔκθεσιν τῶν ἐν τῇ νήσῳ μας λαβόντων χώρων ἀσχο-
λίαι ὅμως, Μεγαλειότατε, καὶ ἀπειράριθμοι φροντίδες ἐξηνάγκασάν με
ἵνα μέχρι σήμερον σιωπήσω, νῦν ὅμως συνεπεία τῆς ἀποφάσεως τοῦ
διευθυντοῦ ὑμῶν, ἵνα μετ' ἄλλων τινῶν ὑπάλληλων ἀναχωρήσῃ ἐντεῦ-
10 θεν, βέβαιος δὲ ὢν ὅτι θέλει διαστραφῆ ἢ ἀλήθεια ἐκ μέρους αὐτῶν καὶ
ἐκπληρῶν τὸ ἱερώτατον τῶν καθηκόντων μου προβαίνω διὰ ταύτης
μου ἵνα διαβιβάσω ὑμῖν ταῦτα.

Εἰ καὶ κατὰ τὴν τοῦ 1897 ἐποχὴν ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐπιμό-
νως ἀπῆτει ἵνα ἀποστείλῃ ἐνταῦθα στρατὸν τε καὶ ὄπλα, ὅμως οἱ κατὰ
15 τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀντιπροσωπεύοντες ὑπάλληλοι τὸν ἀπουσιάζοντα
διευθυντὴν σεβόμενον τὰς ἰδιαιτέρας διαταγὰς ὑμῶν οὐ μόνον ἀπειποιή-
θησαν ἀλλὰ καὶ διαφοροτρόπως ἐνεργήσαντες διετήρησαν τὴν ἡσυχίαν
τῶν κατοίκων τῆς νήσου καὶ τοὺς διαφοροτρόπως καταδιωχθέντας νο-
μίμως καὶ πατρικῶς ὑπερήσπισαν.

* Τὰ ἔγγραφα ἐκδίδονται χωρὶς ἐπεμβάσεις στὸ κείμενο, ἀποκαθίσταται ὅμως ἡ
ὀρθογραφία σὲ ὀλίγες περιπτώσεις παραβιάσεως αὐτῆς ἀπὸ τὸν γράφοντα. Τὰ πρωτότυπα
ἀπόκεινται εἰς φάκελον ποὺ περιέχει τὸ ἀρχεῖον τοῦ μακαρίτου δημοσιογράφου Π. Ι. Δρό-
σου. Ὁ φάκελος αὐτὸς παρεχωρήθη στὸν καθηγητὴ κ. Ἀπ. Βακαλόπουλο, ὁ ὁποῖος τὸν
παρέδωσε στὸν φίλο γυμνασιάρχῃ Κώστα Χιόνῃ, ὅστις καὶ ἔθεσε στὴν διάθεσί μου ἐν φω-
τοτυπία τὰ δύο δημοσιευόμενα ἔγγραφα.

20 Τὴν σήμερον ὁμως ἐποχὴν ὄλως τοῦναντίον συνέβη, δηλονότι τοῦ
 λαοῦ ἀναμένοντος τὴν ἰδίαν, ὡς καὶ ἄλλοτε, πατρικὴν μέριμναν, παρ'
 ἐλπίδα ὁ διευθυντὴς σας ἀντὶ ἀντενεργείας εἰς τὰς αἰμοχαρεῖς ἐνεργείας
 τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, αὐτὸς οὗτος παρῶ-
 25 τρυνε τοὺς ἀναφερθέντας τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως ἀντιπροσώπους
 ἐπὶ συνεννοήσει αὐτῶν προσεκάλεσε καὶ ἦλθον ἐθελονταὶ (δηλ. γιουρνού-
 κηδες) καὶ ὄπλα ἅτινα μεταφερθέντα ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ
 Βακουφίου διεμοιράσθησαν εἰς πάντα ἐνταῦθα παρεπιδημοῦντα Μωα-
 μεθανόν, ὡς καὶ εἰς πάντα ἀνὰ τὰ χωρία εὐρισκόμενον ὑπάλληλον τοῦ
 Βακουφίου, οὕτω δὲ διεσπάρη φόβος καὶ τρόμος εἰς τοὺς κατοίκους,
 30 θεωροῦντας ἐνεργὸν ὄλων τούτων τὴν διεύθυνσιν τοῦ Βακουφίου.

Ἐπειδὴ ὅθεν ὁ ἄτακτος στρατὸς τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως ἀφ'
 ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ ἔνοπλοι Μωαμεθανοί, ἐξ ἄλλου δὲ οἱ ἀνὰ τὰ χω-
 ρία ὑπάλληλοι τοῦ Βακουφίου, διαφοροτρόπως κατεπίεζον, ἐξεφόβιζον
 καὶ κατεδίωκον τοὺς κατοίκους, προδίδοντες! παρανόμως στρατολο-
 35 γοῦντες! καὶ τὰ ζῶα αὐτῶν κατάσχοντες! Ἐπειδὴ πάντα ταῦτα συνέ-
 βαιον, τοῦ δὲ λαοῦ κατιδόντος ὅτι πάντα ταῦτα μᾶλλον τῇ ὑποδείξει
 καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ Βακουφίου ἐλάμβανον χώραν, ἐξανέστη σύσσωμος
 ὁ λαὸς καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν ἐν Λήμνῳ ἑλληνικὸν στόλον, τὴν προστα-
 σίαν τοῦ ὁποῖου καὶ ἐζήτησεν.

40 Τὴν 17/30 Ὀκτωβρίου ὅθεν ἐφάνησαν ἐν τῷ Λιμένι μας τινὰ
 τῶν ἑλληνικῶν πολεμικῶν μεθ' ἑνὸς μεταγωγικοῦ καὶ μεθ' ὄλης τῆς
 ἰδιαζούσης εὐγενείας τοῦ πεπολιτισμένου Ἑλλήνος ἐπεβιβάσθησαν ἀγῆ-
 ματα καὶ καταλαβόντα τὴν παραλίαν μας ἐζήτησαν τὰς τῆς Τουρκικῆς
 Κυβερνήσεως Ἀρχάς, ἅσπερ καὶ παρέλαβον ἐντὸς τοῦ πλοίου τοῦ ναυ-
 45 ἀρχου Π. Κωννουριώτου.

Συνωδὰ ταῖς ἐμπολέμοις διατάξεις, προέβησαν καὶ εἰς τὴν νηο-
 ψίαν τοῦ ἀτμοπλοίου σας «Thassos», ὅπερ πληροφορηθέντες ὅτι ἀνή-
 κει τῇ Ὑμετέρᾳ Μεγαλειότητι, οὐ μόνον ἀπέφυγαν τὴν ἐντελῆ ἔρευ-
 ναν, ἀλλὰ καὶ ἐλευθέραν πρὸς πλοῦν ἄδειαν τὸ ἐφωδίασαν. Ἀποβιβα-
 50 σθέντος τοῦ ἀγῆματος τῆς κατοχῆς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κ. Ι. Κοντα-
 ράτου κατέλαβε τὰ κυβερνητικὰ γραφεῖα, τοὺς διαφόρους ὑπαλλήλους
 καὶ τὸ βασιλικὸν τῆς κατοχῆς διάταγμα διεκήρυξε, χωρὶς οὐδόλως νὰ
 ἐνοχλήσῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τακτικὴν λειτουργίαν τῶν ἐργασιῶν τοῦ
 Βακουφίου, συστήσας αὐστηρῶς τῷ λαῷ σεβασμὸν εἰς τὰ συμφέροντα
 55 τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος καὶ ἀγάπην πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους ὑμῶν.
 Συνεπῶς διενήργησαν τὸν ἀφοπλισμὸν τῶν κατοίκων χωρὶς οὐδόλως
 καὶ αἰθὶς νὰ ζητήσῃ τοιαῦτα παρὰ τοῦ Βακουφίου. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ
 λαὸς καὶ καλῶς ἐγνώριζε καὶ ὀφθαλμοφανῶς εἶδεν ὅτι τὸ Βακούφιον

εἶχεν ἐφοδιασθῆ καὶ μὲ ξένα ὄπλα, ἀπήτησεν ἵνα καὶ τοῦτο ἀφοπλισθῆ,
 60 ὡς ἐκ τούτου ὁ Διοικητῆς τῆς κατοχῆς διὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ του ἠρώ-
 τησε ἐπανειλημμένως τὸν διευθυντὴν ὑμῶν, ἐὰν ὑπάρχωσι παρ' αὐτῶ
 καὶ ξένα ὄπλα, τοῦ διευθυντοῦ ἀρνηθέντος ὅτι ἔχει καὶ ξένα ὄπλα, κα-
 τόπιν ὁμως ὑποδείξεως ἄλλων ὑπαλλήλων, ὠριμώτερον σκεφθέντος, με-
 65 τὰ μίαν ὥραν ἀπεφάσισε καὶ παρέδωκε περὶ τὰ δέκα ξένα, τῆς Τουρ-
 κικῆς Κυβερνήσεως δηλ. ὄπλα, ὅτι καὶ ὁ Διοικητῆς δυσπιστήσας ἐζή-
 τησε καὶ τὴν τῶν ὑμετέρων ὄπλων παράδοσιν, παρεξηγήσας μεγάλως
 τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Βακουφίου.

Εἰ καὶ ἐμεσολάβησεν ἢ ὡς ἄνω ρηθεῖσα πρὸς τὸ Βακούφιον δυσπι-
 στία τε καὶ παρεξήγησις, ὁμως καὶ πάλιν ὁ τῆς κατοχῆς Διοικητῆς
 70 ἰδιαιτέρως προσεκάλεσε τὸν διευθυντὴν τοῦ Βακουφίου καὶ ἐπισήμως
 συνέστησεν αὐτῶ ὅτι, ἐὰν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις κατέλαβε τὴν νῆ-
 σον, ὁμως σκοπὸν ἔχει ἵνα προστρέχη καὶ συνδράμη τὴν διεύθυνσιν
 πρὸς περιφρούρησιν τῶν χεδιβικῶν συμφερόντων καὶ πρὸς ἀσφάλειαν
 τῆς ζωῆς καὶ ἡσυχίας τῶν ὑπαλλήλων αὐτῆς ἐναντι τοῦ δικαίως φανα-
 75 τισθέντος φρονήματος τοῦ λαοῦ ἐναντίον τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Βακου-
 φίου. Δυστυχῶς ὁμως καὶ τὴν φορὰν ταύτην παρεξηγήθησαν οἱ ὑπάλ-
 ληλοὶ σας, καθότι οἱ ἀνὰ τὰ χωρία μουχαφίζηδες ἦλθον καὶ παρεπονέ-
 θησαν ὅτι δῆθεν καταδιώκονται καὶ κακοποιοῦνται παρὰ τῶν κατοί-
 κων, ὅπερ κατόπιν αὐστηρῶς ἐξετάσεως τοῦ Διοικητοῦ τῆς κατοχῆς
 80 ἀπεδείχθη ψευδές, μαρτυρήσαντος καὶ ἀποδείξαντος τοῦ λαοῦ ἐνώπιον
 τῶν ραδιορρηγνάντων ὑπαλλήλων ὅτι πᾶσαι αἱ διαδόσεις αὗται οὐχὶ
 μόνον οὐδεμίαν ὑπόστασιν ἀληθείας εἶχον ἀλλὰ καὶ ἀπόρροια ἀνωτέρου
 των ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο, πρὸς ἐπιτυχῆ δυσφήμησιν τῶν φιλησύχων κα-
 τοίκων τῆς νήσου. Μετὰ μεγαλυτέρας προσοχῆς ἐξετασθείσης τῆς ὑπο-
 85 θέσεως, ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν ὅτι ἦτο ὁδηγία τοῦ διευθυντοῦ σας,
 ὅπως ἐπιφέρει διχόνοιαν μεταξὺ λαοῦ καὶ ὑπαλλήλων, δυνηθῆ δ' ἐν τῶ
 μέλλοντι ἵνα, καλύπτων τὰ προηγούμενα σφάλματά του, κατηγορήσῃ
 καὶ τὸν ἑλληνικὸν τῆς Θάσου λαὸν πρὸς ὑμᾶς, καθότι περὶ τῶν κατα-
 κτητῶν οὐδὲν παράπονον δυνηθήσεται νὰ προσάφη, καθότι ἔτυχεν ἐκ
 90 μέρους αὐτῶν ἀπαρδειγματίστου ὑποστηρίξεως καὶ βοηθείας, ὡς ἄτο-
 μόν τε καὶ ὡς Διευθυντῆς τοῦ Βακουφιοῦ. Τέλος δὲ καὶ τὴν ἀναχώρησιν
 αὐτοῦ ἐντεῦθεν ἐπέτρεψεν, καθότι ἄλλως οἱ κάτοικοι Καβάλας θὰ ἀπή-
 τον τὴν παράδοσιν αὐτοῦ εἰς χεῖράς των, ἐπειδὴ τετρακίς ὑπεκίνησε
 σφαγὴν τῶν χριστιανῶν Καβάλας κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐκεῖ ὡς Καϊ-
 95 μακάμη διοικήσεως αὐτοῦ, ὅπερ καὶ παρὰ τῶ Προξενεῖῳ Καβάλας δύ-
 ναται ἢ Ὑμετέρα Μεγαλειότης νὰ πληροφορηθῆ.

Καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν τῆς μερίμνης καὶ φροντίδος τοῦ Διοικητοῦ

100 τῆς κατοχῆς ἔχω νὰ ἀναφέρω τὸ ἐξῆς. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀπὸ τῆς κατοχῆς ἰστιοφόρα τινὰ ἐξζήτησαν ἀδειαν παρ' αὐτοῦ πρὸς ἀπόπλουν, οὗτος ὁμῶς τοὺς παρέπεμψεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Βακουφίου, ἵνα, κατὰ τὰ εἰωθότα, παρ' αὐτῆς πρῶτον θεωρηθῶσιν ἐλεύθερα.

Ἐπειδὴ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ ἀσστηρὰ διαταγὴ ὅσον ἀφορᾷ τῶν χεδιβικῶν συμφερόντων ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπειδὴ τινες τῶν μουχαφίζηδων ἀποφεύγουσιν ἵνα ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς θέσεις των, οὕτω δὲ τινὰ χωρία στερούμενα ἀντιπροσώπων τοῦ Βακουφίου ἠγαγκάσθησαν ἵνα τὴν ἐργασίαν αὐτῶν ἀναλάβωσιν οἱ μουχαταροδημογέροντες τῶν χωρίων, ὡς καὶ ὁ ἱερεὺς καὶ οὕτω καταγράφουσιν ἀκριβῶς τὸ ποσὸν τῶν ἐλαιῶν, ὅπερ ἔχουσιν οἱ κάτοικοι ἐκ τῆς ἐφετεινῆς εὐτελεστάτης καὶ ἀπαρδειγματίστης πτωχῆς ἐσοδείας.

110 Περὶ τε τῆς ἀληθείας τῶν γραφομένων μου καὶ τῆς κακοδιοικήσεως τοῦ διεθυντοῦ ὑμῶν επικαλοῦμαι τὴν μαρτυρίαν τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ὑπαλλήλων ἔτι τοῦ Βακουφίου, πρὸς οὓς ἀποτενωμένη ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης δύναται νὰ πληροφορηθῇ ἀκριβῶς.

115 Ταῦτα πάντα καθῆκόν μου ἱερώτατον ἐθεώρησα ἵνα γνωρίσω ὑμῖν, πρῶτον μὲν ἵνα προλάβω τὰς διεστραβλωμένας πληροφορίας τῶν κακοβούλων, δεύτερον πρὸς ἀποφυγὴν κακοχαρακτηρίσεως τῶν κατοίκων τῆς νήσου Θάσου, τρίτον δὲ καὶ σπουδαιότατον πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἀνδρείως μαχόμενος ἀπολευθερώνει ἀδελφούς, ἀποδίδει δὲ διὰ τῆς εὐγενείας, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς μακροθυμίας αὐτοῦ τὴν ἰσότητα καὶ εὐζωίαν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς τυράννους.

120 Ὑποσημειοῦμαι μετὰ περισσοῦ σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης

Ὁ τῆς νήσου Θάσου Δήμαρχος
Γεώργιος Δ. Θωμαΐδης

Ἐν Λιμένι Θάσου τὴν
125 13/26 Νοεμβρίου 1912

—2—

Ἐν Λιμένι Θάσου τῇ 4 Νοεμβρίου 1945

Ἐνδοξε Χουσεῖν Φαχμῆ βέη

Εἰς Κάιρον [Ἀλεξάνδρειαν, διαγεγραμμένον]

5 Ἐμαθα ὅτι κατόπιν χορηγηθείσης ἀδείας ἀναχωρήσατε, ἀφοῦ ἤλθετε ἐδῶ διὰ νὰ δώσης βεβαίως τὰς δεούσας διαταγὰς καὶ ὁδηγίας εἰς τοὺς ὑπαλλήλους· δυστυχῶς ἤμην ὀλίγον ἀδιάθετος καὶ κληνῆρης καὶ δὲν ἔμαθα τοῦτο, ὅποτε θὰ σᾶς παρεκάλουν νὰ ἔλθης εἰς τὴν οἰκίαν μου, νὰ σᾶς παρακαλέσω προφορικῶς διὰ τὰ κατωτέρω.

καθήλων οι Μικτεροδικομήτορες ταχυρίων
 αι και ο Γενικός και οίκοι παταγράφου εν Αρι-
 λω το ποσό των εργαίων, όπως έχουν οι κλάτοι
 που εν της έρευνας ετησιαστάτης η άπορα-
 διαφρατίστης πτωχών έσοδία.

Πρότε των εργαίων των εργαρίων
 που η της παροδικομήτορας του Διδυμικού
 έρην βοιωτομάται την μετρησίαν του γε-
 κη και των υπαρχών έτε του Βασιλείου
 φέρει υπό άποταμεία η έρεσία Μεταμ-
 ότη δικάται να σφραγισθούν έκτα.

Γαίτα πάντα μετάνω των εργαί-
 ον έπιρρησα ένα μετρησίαν έρην φέρων
 ένα φροχάτω τάς δευτερομετρησίαν σφραγι-
 σίας των παροδικομήτορας δώσαν φέρει άπορι-
 ρών παροχαραιοτηρίστης των παροδικομή-
 τών Αήτων Θάσου Προίον δε και σφραγι-
 σίας οτατον φέρει δόξαν και γαίτα των εργαί-
 ον σφραγι- σίας ενδονίς μετρησίαν έσο-
 οδικομήτορας άποταμεία έσοδία τα δια της έρε-
 νιάς του μετρησίαν η της μετρησίαν έρε-
 νιάς των έσοδία η έρενιάς και έσοδία των εργαί-
 ον άπορι- σίας.

Υποσημειώμεν μετάνω προίον έκτασμού η άπο-
 πος η της Αήτων Θάσου Διμαρχος.

Χιόνιας Διμαρχος
 13/26 Νοεμβρίου 1913

Γαίτα Δ. (Διμαρχος)

Η τελευταία σελίδα από την αναφορά που στέλνει ο δήμαρχος Θάσου Γ. Δ. Θωμαΐδης στο χεδίβη της Αιγύπτου Αμπά Χιλμή στις 13/26 Νοεμβρίου 1913. (Από τ' αρχείο Κων/νου Χιόνη)

Γνωρίζεις, ἔνδοξε, ὅτι οἱ βάρβαροι καὶ κακοῦργοι Βούλγαροι μὲ
 10 κατέστρεψαν καὶ τὰς οἰκίας μου καὶ τὰ μαγαζεῖα καὶ τώρα μένω ὑπὸ
 ἐνοίκιον εἰς ἄλλου οἰκίαν, μ' ἐπῆραν καὶ αὐτὰς τὰς δύο ἐπισήμους στο-
 λὰς, ἃς εἶχον, διότι ἤμην Δήμαρχος Θάσου, καὶ ἑτέραν ἄλλην καὶ αὐτὸ
 τὸ ἐπανωφόριον καὶ μὲ ἄφησαν σχεδὸν γυμνόν. Γνωρίζεις ὅτι ἐξώρισαν
 ἐντεῦθεν τρεῖς οἰκογενείας, δύο γαμβρῶν μου καὶ τὸν μόνον ἕνα υἱόν
 15 μου, καὶ ὁ ἐκ τῶν γαμβρῶν μου Κίμων Κλωνάρης ἀπεβίωσε καὶ τώρα
 εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἐπιβλέπω καὶ περιθάλλω τὴν οἰκογένειαν ἀπὸ
 φορολογίας καὶ ἀναγκαστικὰ δάνεια δὲν μὲ ἄφησαν ἀφορολόγητον καὶ
 οὕτως μὲ κατήνησαν πτώμα.

Διὰ τὰ ἀνωτέρω θὰ σᾶς παρακαλέσω θερμῶς καὶ γνωρίζω καλῶς
 20 ὅτι ἀπὸ σᾶς ἐξαρτᾶται ὡς μόνος ἀρμόδιος νὰ μοῦ ἀναθέσουν τὰ καθή-
 κοντα τοῦ παρατηθέντος ἢ παυθέντος πρὸ καιροῦ καὶ ἤδη ἐργαζομένου
 εἰς τὸ κρατικὸν ναυπηγεῖον Μιλτιάδου Ψαθίρη καὶ οὕτως θὰ σώσης
 ἐμὲ καὶ τὰς τρεῖς οἰκογενείας. Σᾶς ὑπόσχομαι δὲ ὅτι θὰ ἐργασθῶ τι-
 μίως, ἀόκνως καὶ ἐπιμελῶς καὶ θὰ μείνης καθόλα πολὺ εὐχαριστημέ-
 25 νος. Ἡ ἐργασία μου ὡς γραμματεὺς τοῦ Πρωτοδικείου Θάσου ἐπὶ δε-
 καετιᾶν ἐπὶ Διοικήσεως Βακουφίου καὶ ὅταν ἀπεχώρησα ἔλαβον εὐ-
 χαριστήριον ἀπὸ τὸν Πρόεδρον, Συμβούλους καὶ Γραμματεῖς, ὅτι εἰρ-
 γάσθην τιμίως, ἀόκνως καὶ ἐπιμελῶς, καὶ ὅτι παρέδωκα τὴν ὑπηρε-
 σίαν ἐν πλήρει τάξει, ὅτι κατόπιν εἰργάσθην ὡς ἐπόπτης, ὅταν ἐγένετο
 30 τὸ ἐλαιοτριβεῖον ἐπὶ ἐν ἔτος, ἔχω εὐχαριστήριον ἀπὸ τὸν τότε Διοικη-
 τὴν Μαχμοῦτ Ριφὰτ βέην καὶ κατόπιν πάλιν ὡς ἐπόπτης εἰς τὴν ἐξα-
 γωγὴν τῶν ἐλαιῶν ἐπὶ ἐν ἔτος· τ' ἀνωτέρω βεβαιοῦν τὸ τίμιον τοῦ χα-
 ρακτῆρος μου καὶ δύνασαι νὰ τ' ἀναφέρης εἰς τὸν αὐτοῦ ἐξοχώτατον
 Διοικητὴν τῶν Βακουφίων διὰ νὰ πεισθῇ περὶ τοῦ ἀτόμου μου. Ἐπίσης
 35 ὅτι, κατόπιν, ἀφοῦ ἀνέλαβον τὴν Δημαρχίαν ὅλης τῆς νήσου, εἰργά-
 σθην ἐπὶ δωδεκαετιᾶν καὶ ἡ συμπεριφορὰ μου τόσον πρὸς τοὺς ὑπαλλή-
 λους τοῦ Βακουφίου, ὅσον καὶ πρὸς τὰ συμφέροντα αὐτοῦ ἦτο ἀρίστη
 καὶ τὸ ὑπερασπίσθην πέραν τῶν δυνάμεών μου, ὡς τοῦτο ἀποδεικνύε-
 40 ται ἀπὸ τὰς ἐκθέσεις τοῦ τότε διοικοῦντος πρὸς τὸν τότε αὐτοῦ ἐξοχώ-
 τaton Διοικητὴν τῶν Βακουφίων ἂν παρατηρήσουν εἰς τὰ ἀρχεῖα αὐ-
 τῶν ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1912 καὶ κατόπιν. Ἐπαναλαμβάνω καὶ
 πάλιν, νὰ σᾶς παρακαλέσω βάσει τῶν ἀνωτέρω, νὰ ἐνεργήσητε νὰ διο-
 ρισθῶ ὑπάλληλος, ὅποτε θὰ ἔχω καιρὸν νὰ ἐρευνήσω καὶ διὰ τὸ δωρητή-
 45 ριον τοῦ ἀειμνήστου Μεχμέτ Ἀλῆ πασᾶ, πρῶτου χεδίβου τῆς Αἰγύπτου,
 διὰ τὸ ὅποιον ὡς ξεῦρες ἐρευνούσα καὶ ἔχω πεποιθήσιν ὅτι θὰ τὸ εὔ-
 ρω, ὅταν γίνω οἰκονομικῶς ἀνεξάρτητος. Διὰ νὰ πεισθῇ δὲ ὁ ἐξοχώτα-
 τος Διοικητὴς τοῦ Βακουφίου καὶ περὶ τούτου, ἃς διατάξη νὰ παρατηρή-

50 σουν τὴν ἰδιαιτέραν ἐμπιστευτικὴν ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν τότε Διοικητὴν Μαχμούτ Ριφάτ βέην ἀπὸ τὸν Μάιον τοῦ 1902 καὶ κατόπιν. Ἐὰν ἦταν τὰ οἰκονομικά μου εἰς καλὴν κατάστασιν, θὰ ἤρχόμην τώρα ὅπου εἶσαι αὐτοῦ καὶ θὰ ἐκάμναμεν πολλὰ καλὰ, δυστυχῶς τὸ βαλάντιόν μου εἶναι κενὸν καὶ πτωχόν. Ἐυέλπιστῶν ὅτι θὰ τύχω καλῆς ἀπαντήσεώς σου καὶ εἰ δυνατόν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διὰ νὰ μὴ γνωρίση κανεῖς τὰ μεταξὺ μας, διατελῶ μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ.

55

Πρόθυμος
Γεώργιος Δ. Θωμαΐδης

